

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra občanského práva

Diplomová práce

Právní režim muzejních sbírek

Zpracovala: Barbora Satrapová

Konzultant diplomové práce: JUDr. Alexander Šíma

Plzeň 2014

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2014

OBSAH

Úvod

1. Pojem muzea, vznik prvních muzeí ve světě a v českých zemích a jejich vývoj do současné doby.....	1
2. Pojem sbírkového předmětu, sbírky muzejní povahy a její druhy.....	6
2.1 Definice věci.....	6
2.2 Předmět muzejní povahy a sbírka.....	8
2.3 Sbírka jako věc hromadná.....	10
2.4 Muzejní sbírka jako veřejný statek.....	12
3. Nabývání vlastnictví muzejních předmětů, jejich součástí a příslušenství.....	14
3.1 Způsoby nabývání věcí.....	14
3.2 Originární nabývání vlastnictví muzejních předmětů.....	14
3.3 Derivatívni nabývání muzejních předmětů.....	20
3.4 Nabývání předmětů muzejní povahy v praxi.....	21
4. Právní rámec ochrany kulturních památek a sbírek muzejní povahy.....	22
4.1 Instituce zabezpečující péči o muzejní sbírky - krátká exkurze do správního práva.....	22
4.1.1 <i>Krátký exkurs do praxe</i>	24
4.2 Vlastnické právo ve vztahu k požadavku ochrany kulturních památek a muzejních sbírek.....	27
4.3 Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, vlastnické právo oproti obecnému zájmu na ochraně kulturních památek.....	28
4.3.1 <i>Způsob prohlášení věci za kulturní památku</i>	29
4.3.2 <i>Práva a povinnosti vlastníků kulturních památek</i>	30
4.3.3 <i>Režim archeologických nálezů, způsoby nálezů a nedostatek úpravy</i>	32
4.3.4 <i>Vztah a dopad zákona č.89/2012 Sb. k zákonu č. 20/1987 Sb.,</i>	36
4.4 Zákon o ochraně sbírek muzejní povahy.....	37
4.5 Zákon o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty č. 71/1994 Sb.,.....	38
4.6 Zákon o vrácení nezákonně vyvezených kulturních statků č. 101/2001 Sb.,.....	39

4.7 Zákon č. 116/2009 o vývozu kulturních statků z celního území Evropského společenství.....	42
4.8 SEUD (systém evidence uměleckých děl).....	42
5. Dispozice se sbírkami muzejní povahy.....	43
5.1 Podpora státu při zpřístupňování muzejních sbírek, výpůjčky, zápůjčky, licence.....	43
5.2 Zcizování sbírek muzejní povahy a muzejních předmětů.....	47
6. Právní úprava navrácení nezákonně získaných sbírek.....	49
6.1 Otázka navrácení ukořistěných sbírek v rámci válečných konfliktů.....	49
6.2 Restituce po r. 1989 – navrácení znárodněných národních kulturních památek, sbírek a předmětů muzejní povahy.....	51
6.2.1 Omezení nabytí vlastnického práva daná restitučními zákony	51
6.2.2 Zrušení omezení nabytí národních kulturních památek do vlastnictví v restitučních předpisech.....	52
6.2.3 Důsledky omezení vlastnického práva po vydání kulturních památek a sbírek muzejní povahy dle restitučních zákonů v praxi.....	54
7. Odpovědnost za porušení povinností při nabytí a správě sbírek muzejní povahy – sankce.....	55
7.1 Soukromoprávní prevenční povinnost.....	55
7.2 Obecná odpovědnost za kulturní památky, odpovědnost jejich vlastníků.....	55
7.3 Sankce za porušení povinností při ochraně sbírek muzejní povahy.....	56
8. Ochrana sbírek muzejní povahy a kulturních statků na evropské a mezinárodní úrovni.....	57
8.1 Ochrana sbírek muzejní povahy na evropské úrovni.....	57
8.2 Ochrana sbírek muzejní povahy na mezinárodní úrovni.....	58
9. Nutnost nové úpravy právního rámce nakládání s kulturními památkami a sbírkami muzejní povahy.....	59
10. Závěr.....	61

11. Resumé.....62

Seznam literatury.....63

Úvod

Právní režim muzejních sbírek je téma svým obsahem zajímavé, neboť se jedná o oblast právní úpravy, kde může teoreticky dojít ke střetu soukromého práva s právem veřejným. V muzeích, jakožto státních i soukromých organizací je uložena velká část movitého kulturního bohatství, ke kterému dle čl. 34 Listiny základních práv a svobod mají občané právo na přístup. Poznání tohoto kulturního bohatství je zdrojem vzdělanosti a kultivovanosti občanů a je zaručeno i čl. 17 Listiny základních práv a svobod z. č. 2/1993 Sb. (dále jen Listiny) - právo na informace a čl. 33 Listiny - právo na vzdělání.

Na druhé straně právo občanské i soukromé vychází ze svobody jedince, rovnosti subjektů práva, a tyto svobody a práva by neměly být státní mocí omezovány. Cílem mé práce tedy bude posoudit právní režim muzejních sbírek z hlediska práva občanského (soukromého) a jeho omezení či modifikace právem veřejným.

1. Pojem muzea, vznik prvních muzeí ve světě a v českých zemích a jejich vývoj do současné doby.

Tato práce se bude zabývat soukromoprávním i veřejnoprávními aspekty muzejních sbírek. Úvodem proto bude podán krátký historický výklad o původu a vzniku muzeí a vzniku a původu muzejních sbírek.

Za slovo muzeum vděčíme starým Řekům, kteří slovem „museion“ označovali svatyni Múz, dcer nejvyššího boha Dia a průvodkyň boha Apolóna, ochránkyň umění a věd. V této době za službu Múzám bylo chápáno i studium, a proto toto označení nesla v helenistické době i střediska učenosti. Z nejproslulejších ve své době byl Museion zřízený ve 3. století před naším letopočtem panovníky v rodu Ptolemaiovců v egyptské Alexandrii jako působiště básníků a vědců vydržované státem - akademie, knihovna a vysoká škola. Jak vysvětluje i Jungmannův slovník naučný z r. 1836, „muzeum - místo Músám posvěcené jako bibliotéka, akademie, pokoj, kde se studuje atd.“¹

¹ Karel SKLENÁŘ, *Obraz vlasti. Příběh Národního muzea*. Praha 2001, str. 11

Základem vývoje muzeí v novodobém smyslu slova je však něco odlišného: sběratelská činnost jednotlivců či skupiny lidí spojených zájmem o zachování vzácností, pozoruhodností či památek, ať již z důvodů ideových, politických, majetkových, či především vědeckých.

Ve starověku panovníci či kněží ve svatyních různých bohů uchovávali své poklady kultovních předmětů a hmotných vzácností a středověká šlechta v tomto konání pokračovala. Rozvoj skutečných muzeí nastal v renesanční době, kde učené zájmy nejen aristokratů, ale již i neurozených vzdělanců, univerzit a vědeckých institucí vedly k tomu, že tyto subjekty začaly hromadit předměty zdánlivě zbytečné- památky na dobu minulou, zajímavosti přírody, výrobky cizích národů přivezených mořeplavci či cestovateli a věci zajímavé svou neobvyklostí. Slovem muzeum se začaly označovat sbírky výtvorů přírody (tzv. naturalia) i lidské (tzv. artificialia). Tyto sbírky vznikaly a někdy i po smrti jejich majitelů zanikaly, jak názorně ukazuje např. osud slavných pražských sbírek císaře Rudolfa II. Habsburského, které se staly obětí švédského drancování v r. 1648 a téměř celá sbírka skončila ve Stockholmu, včetně unikátního Codexu Gigas, známého jako Ďáblova bible. Z 500 obrazů z této sbírky se do dnešní doby zachovala Dürerova Růžencová slavnost, která je nyní v majetku Národní galerie. Pokud bychom sbírky chtěli v této době dělit dle osob, jímž měly sloužit, časem vzniku po sobě následující to byly sbírky panovnické, učené a lidové.

Dobou rozkvětu učených sbírek spojených s badatelským úsilím bylo 17. a zejména 18. století. Prvním veřejným muzeem v této osvícenecké době bylo muzeum Ashmoleovo, otevřené dne 21. 5. 1683 při univerzitě v Oxfordu králem Jakubem II. V roce 1753 anglický parlament zákonem zřídil a roku 1759 zpřístupnil veřejnosti Britské muzeum - první státní muzeum v moderním smyslu. Díky snaze západních osvícenců následovala další veřejná muzea v roce 1773 v americkém Charlestonu, v roce 1781 galerie Belveder ve Vídni, v roce 1793 světoznámý pařížský Louvre.

Na začátku 19. století vznikala souběžně i prvá muzea v Čechách- gymnaziální muzeum v Opavě, Františkovo v Brně a Národní muzeum v Praze. Pražský projekt byl z nich poslední, ale nakonec z něj vzniklo brzy velké živé muzeum, protože dokázalo vzbudit zájem a získat společenský a kulturní vliv.

Dne 15 dubna se 1818 v Praze sešli představitelé zemsko-vlastenecké šlechty a schválili provolání určené „Vlasteneckým přátelům věd“, které nejvyšší purkrabí podepsal. Provolání poukazovalo na smutný stav historického i přírodního poznání Čech, v nichž kdysi kvetly vědy.“ Prameny pro ně jsou hojné, ale roztroušené, je tedy třeba je shromáždit, chránit a spravovat.“² Mezi směry činnosti zamýšleného muzea se uvádí sbírka národních písemností (archiv), sbírka předpisů a kreseb náhrobků, nápisů, soch a podobných památek, sbírka erbů, pečeti a mincí či jejich otisků, sbírka starých map a plánů. Mají být sbírány jak obecné, tak i české přírodniny, aby vznikl „ouplný naturální kabinet“, čtverohá zvířata, ptáci, ryby, žížaly (zoologie) a zvláště i sbírka topograficko-geognostická. Knihovna muzea se pak soustředí zejména na tzv. bohemika, tj. rámcově vše psané od Čechů a o Čechách. Toto provolání stavovské skupiny zakladatelů Národního muzea vyšlo v Krameriových novinách nejprve v německé verzi 18. dubna 1818 a poté 25. dubna 1818 v české verzi v Jungmannově překladu, který českou verzi doprovodil nadšenou výzvou k českým vlastencům, na základě které do konce roku upsali finanční i jiné dary 102 šlechticů, 23 nešlechticů, 2 kláštery, 2 města a celá řada měst věnovala i užitečné věcné příspěvky.³ Ze strany císaře Františka I. byly stanovy Společnosti vlasteneckého muzea schváleny 11. 6. 1820, ale k definitivnímu úřednímu potvrzení stanov došlo až 14. 6. 1822. Podle stanov byla zřízena soukromá Společnost vlasteneckého muzea v Čechách, která byla vydržovatelkou a správkyní sbírek tohoto muzea. Sbírký muzea se pak prohlašují za „neprodejný a nerozlučný „, tedy nezczizitelný a nedělitelný majetek všech členů společnosti, obecně pak českého národa. Z chování členů této společnosti vyplývá, že společnost nikdy nechápala toto vlastnictví jako konkrétní vlastnické právo svých členů. Zdůraznil to prezident Kašpar Štemberk na valném shromáždění této společnosti roku 1833: „Všechno, co se nám svěřilo, není snad jen k popatření vystaveno, nýbrž raději jen ku cti naší milé vlasti a k rozšíření věd se stalo. Co do Muzea se dostane, stane se společným majetkem národu a věd.“⁴ Ačkoliv tedy formálně vlastnické právo patřilo Společnosti vlasteneckého muzea v Čechách, již v této době bylo poukazováno na veřejný zájem a účelem služba celému Českému národu.

² Karel SKLENÁŘ, *Obraz vlasti. Příběh Národního muzea*. Praha 2001, str. 69

³ Karel SKLENÁŘ, *Obraz vlasti. Příběh Národního muzea*. Praha 2001, str. 74

⁴ Karel SKLENÁŘ, *Obraz vlasti. Příběh Národního muzea*. Praha 2001, str. 93

Po vzniku tohoto Národního muzea po té, co c.k. úřady povolily zakládání různých spolků po roce 1860, vznikají na našem území různá seskupení včetně různých muzejních spolků, zakládajících vlastivědná muzea. Do roku 1890 vzniklo v Čechách 37 českých muzeí, převážně na spolkovém základě. Po průmyslově-zemědělském pokusu v Jičíně v r. 1861, vzniká muzeum v Čáslavi (1864), Chrudimi (1866), Vysokém Mýtě (1871) a následovala další města. Zatímco ve velkých městech je podnětem k vytváření sbírek snaha prezentovat nejnovější technický vývoj, převládá na venkově zájem o minulost kraje a zdůraznění odkazu předků.

Velkým impulzem k muzejní činnosti a zakládání muzeí na našem území se stala Národopisná výstava československá, uspořádaná v Praze r. 1895 (zahájení 15. 5. 1895). Historik a spisovatel Jan Knob⁵ uvádí: „Nyní byl najednou zájem o muzejnictví spontánní, nebylo potřebí výzev, organizované snahy, objevili se početní dobrovolní pracovníci, objevili se podporovatelé a v mnoha případech přímo v radnicích měst a městeček se uvolňovaly místnosti pro muzejní sbírky.... Také spořitelny dávaly své finanční podpory. Města i městečka přímo závodila ve snaze, aby zejména národopisná výstava v roce 1895 v Praze měla co nejvíce exponátů z jejich sbírek, a dosud se ve venkovských muzeích s úctou udržují seznamy zapůjčených předmětů a nálepky na exponátech, které byly skutečně použity na této reprezentační výstavě.“⁶

Vznik Československé republiky 28. října 1918 neměl na muzejní spolky, mimo hlavního města Prahu, žádný podstatný dopad. Změnila se pouze situace Českého vlasteneckého muzea. Hned v listopadu 1918 se začalo jednat o tom, jak muzeum nově organizovat a zda je předat státu, či zemi, aby se zajistila jeho budoucnost, čili vyjasnit jeho poměr k celé zemi a ke státu. Jednalo se o dvou alternativách – převzetí do majetku a správy státu (postátnění) nebo převzetí zemskou správou (pozemštění) I když muzeum (od počátku r. 1919 přejmenované na Národní muzeum) mělo celostátní charakter a bylo státem také subvencováno, prvé řešení s ohledem na požadavek muzejní společnosti na udržení ryze českého národního rázu, bylo z ústavních důvodů nemožné. Navíc brněnské muzeum bylo již převzaté zemí Moravskoslezskou, a tak byl vytvořen precedens pro obdobné

⁵ Jan Knob, nar. 1904 ve Veliši, spisovatel řady románů, povídek a vlastivědných prací, většinou oblasti Českého ráje

⁶ Museum Železnice, edice Českého ráje- ONV Jičín 1972 str. 9

řešení. 19. prosince 1934 bylo Národní muzeum převzato Českou zemí a následně k němu připojeno i dřívější Náprstkovo muzeum.

Národní muzeum přežilo i obsazení muzea německou armádou 15. 3. 1939, přejmenování na Zemské muzeum, nálet a poškození bombardováním dne 7. 5. 1945 i poškození střelbou a po válce. Dne 8. května 1946 opět zahájilo svou činnost. Jednalo se o převzetí muzea státem. Postátnění se podařilo prosadit do budovatelského programu Gottwaldovy vlády z 8. Června 1946. Důležitou roli ve vývoji památkové péče hrály i poválečné konfiskace a vyvlastňování na přelomu 40 a 50 let, a tak stát získal mnoho hradů, klášterů a kostelů včetně sbírek, které zde byly uloženy. Zabavené kulturní dědictví potřebovalo nějakého správce, a proto zákonem č. 137/1946 Sb. byly zřízeny Národní kulturní komise při ministerstvu školství a osvěty pro správu státního kulturního majetku, která jej předávala Státní památkové správě.

Dne 29. března 1949 se vláda usnesla, že přebírá Národní muzeum do správy státu s platností 1. 1. 1949. Společnost Národního muzea tím po 123 letech definitivně ztratila vliv na muzeum, které po generace spravovala. Podobný osud čekal i další muzejní spolky na našem území. Byl vydán z. č. 68/1951 Sb. o dobrovolných organizacích a shromážděních, který zrušil všechny tradiční muzejní spolky, do r. 1954 pak byla veškerá muzea převedena do správy národních výborů a oddělena tak od „spoluúčasti a nežádoucího aktivního zájmu veřejnosti“. V roce 1954 byl vydán z. č. 54/1959 Sb. o muzeích a galeriích, zakotvující hierarchickou muzejní síť, snadno shora říditelnou a kontrolovatelnou, formálně v čele s Národním muzeem jako ústředním. Muzea i muzejní sbírky se tedy stala státním majetkem. Při evidenci památek absentovaly principy dobré správy, principy právního uspořádání založeného na „vládě práva“, principy právního státu. Jedinec byl před rozhodováním úřadů bezbranný, soukromé vlastnictví neexistovalo a to, nač si stát bezprostředně nenárokoval vlastnické právo, ponechal k omezené dispozici občanům. Na druhé straně určitým pozitivem následující doby byla profesionalizace vysokoškolsky vzdělanými pracovníky, byť mnohdy pracujícími pod řediteli kvalifikovanými pouze po stranické linii.

Rok 1989 přinesl rozsáhlé změny do života všech obyvatel a institucí v zemi. Z pohledu muzeí znamenala 90 léta ve většině muzeí změnu majitele -

pobočky okresních a krajských muzeí se opět staly samostatnými subjekty, majetek muzeí včetně budov a sbírek přešel částečně ze státu na obce.⁷

Zákonem č. 83/1990 Sb. došlo ke zrušení z. č. 68/1951 Sb., v řadě měst došlo k obnovení muzejních spolků, došlo k obnovení Společnosti národního muzea. Majetek jednotlivých muzeí však do vlastnictví těchto spolků nepřešel, spolky se většinou věnovaly propagační a vzdělávací činnosti. Celá řada muzeí byla nucena řešit restituční problémy. Dne 7. dubna 2000 byl vydán zákona č.122/2000 Sb. o ochraně sbírek muzejní povahy, který zrušil z. č. 54/1959 Sb., a který definuje v § 2 odst. 3 zákona muzeum jako instituci, která získává a shromažďuje přírodniny a lidské výtvořiny pro vědecké a studijní účely, zkoumá prostředí z něhož jsou přírodniny a lidské výtvořiny získávány, z vybraných přírodnin a lidských výtvořin vytváří sbírky, které trvale uchovává, eviduje a odborně zpracovává, umožňuje způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu jejich využívání a zpřístupňování poskytováním vybraných veřejných služeb, přičemž účelem těchto činností není zpravidla dosažení zisku. Galerií je muzeum specializované na sbírky výtvarného umění. Tento zákon v souvislosti s nabytím účinnosti nového občanského zákoníku zákona č. 89/2012 Sb. byl novelizován z. č. 303/2013 Sb. jako zákonem speciálním, který do určité míry i modifikuje zákonnou úpravu vlastnického práva soukromého i občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.

2. Pojem sbírkového předmětu, sbírky muzejní povahy a její druhy

2.1 Definice věci

Téměř každý z nás se nevyhnul době, kdy z jakýchkoliv pohnutek začal sbírat určité věci. U některých lidí se tak vytvořily postupem doby sbírky, které skutečně mají historickou a uměleckou hodnotu, někdo po určité době ve svém snažení ustal. Při nakládání s těmito věcmi se každá osoba řídila ustanoveními soukromoprávními – občanským zákoníkem.

Obecný zákoník občanský z roku 1811 definoval věc v § 285 tak, že

⁷ Zákon č.172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku ČR do vlastnictví obcí

„Všechno, co od osoby je rozdílné a slouží k užívání lidí, sluje věc v právním smyslu.“ Toto ustanovení určilo pojmové znaky věci jednak negativně – jde o něco, co je od osoby rozdílné, jednak pozitivně-slouží k užívání lidí, a tedy věc jako taková musí existovat samostatně a být schopna být předmětem vlastnictví.

Občanskoprávní teorie i praxe (viz i § 23 OZ 141/1950 Sb.) definují věci jako ovladatelné hmotné předměty, či ovladatelné přírodní síly, které slouží potřebám lidí. Z takto vymezeného okruhu věcí v právním slova smyslu nelze vylučovat ani rostliny, které pokud nejsou odděleny od pozemku, považují se za součást pozemku a teprve jejich oddělením se stávají samostatnými věcmi, které mohou být předmětem nově nabytého vlastnického práva. Je-li určitý hmotný předmět věci v právním smyslu, či nikoliv, je třeba vždy posoudit konkrétně se zřetelem na okolnosti a povahu jednotlivého případu.⁸

Věci ve výše uvedeném právním smyslu můžeme dále dělit dle jejich vzniku na věci existující či věci, které v budoucnu teprve vzniknou a které již mohou být předmětem právního vztahu (smlouva o koupi stavby v budoucnu postavené, koupě úrody). Předmětem občanskoprávních vztahů může být kromě jednotlivé věci i věc hromadná, respektive souborná. O věci hromadné jde tehdy, jestliže jednotlivě individuálně určené věci, které hromadnou věc tvoří, svou vnitřní vazbou a vzájemným propojením objektivně vytvářejí celek, sledují jednotný společný účel, čímž z hlediska občanskoprávních vztahů tvoří pod společným jménem jediný předmět – např. sbírka známek, sbírka obrazů, knihovna.

Zatímco občanský zákoník 40/1964 Sb. pojem věcí v právním smyslu ani nedefinoval, ani nevysvětlil (§ 118) a provedl pouze třídění věci na movité a nemovité a vymezil pojem věcí nemovitých (§ 119), nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. zavedl širší pojetí věci v právním slova smyslu, navázal na obecný zákoník občanský z r. 1811 a ve svém § 489 definuje věc v právním slova smyslu jako vše, co je rozdílné od osoby a slouží k potřebě lidí. Pojmovými znaky věci v právním slova smyslu dle platného občanského zákoníku jsou rozdílnost od osoby, služba osobám, mohou se jí týkat subjektivní majetková práva. Jako věc zvláštní povahy vymezuje nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. (§ 490) veřejný statek- věc, sloužící k obecnému užívání. Nový občanský zákoník nepovažuje za

⁸ Švestka-Spáčil-Škárová-Hulmák a kol. Občanský zákoník I, nakladatelství C.H.Beck 2008, str. 581

věc lidské tělo ani jeho části (§ 493), ani živé zvíře (§ 494). Věci dále dělí na věci hmotné, nehmotné, ovladatelné přírodní síly, nemovité a movité, zastupitelné, zužititelné, definuje hromadnou věc a součást věci. Znovu zavádí zásadu superficies solo cedit, tedy panujícího pozemku, kdy součástí pozemku je rostlinstvo na něm vzešlé i stavby na něm postavené a co je důležité, i movité věci, ukryté pod povrchem.

2.2 Předmět muzejní povahy a sbírka

Pokud se týká sbírkového předmětu, předmětu muzejní povahy a muzejních sbírek, je třeba režim těchto předmětů podřídít výše uvedeným ustanovením soukromoprávním, neboť je nesporné že jednotlivý předmět muzejní povahy lze považovat za věc, sbírky za věc hromadnou, pokud ovšem zvláštní potřeba s těmito věcmi nakládat, nevyvolá potřebu režim některých sbírkových předmětů či sbírek upravit zvláštními zákony.

Prvním z těchto zákonů za platnou občanského zákoníku 141/1950 Sb. z. č. 54/1959 Sb. o muzeích a galeriích v § 7 odst.1 definoval sbírky muzeí a galerií jako hmotné doklady vědecké nebo umělecké hodnoty. Za zdroj získávání těchto sbírek označoval v § 7 odst. 2 vlastní průzkumnou činnost muzea a galerie (nálezy), nákup, výměnu, dary, odkazy a převody předmětů dokladové hodnoty organizacemi státního socialistického sektoru. Pokud se týká vlastnictví a dalšího režimu muzejních sbírek odkazoval tento zákon na předpisy o národním majetku., Pokud v zákoně není stanoveno něco jiného, platí o sbírkách předpisy o národním majetku.“⁹ Dle jednotlivých postupně platných předpisů o správě národního majetku byla organizace státního socialistického sektoru spravující národní majetek oprávněna i povinna mít tento majetek v držbě, pečovat o něj, udržovat a chránit jej tak, aby to vedlo k co největšímu rozkvětu... Při správě národního majetku pak organizace státního sektory jednaly jménem státu jako vlastníka a

⁹ v této době zákon č. 81/1958 Sb. o správě národního majetku

k převodům tohoto státního majetku včetně muzejních sbírek docházelo bezúplatně.

Zákon č. 122/2000 Sb., který byl a je v poměru k občanskému zákoníku zákonem speciálním, zrušil z. č. 54/1959 Sb. a definoval ve znění platném do 31. 12. 2013 v § 2 odst. 2 sbírkový předmět jako věc movitou nebo nemovitost nebo soubor těchto věcí, a to přírodniny nebo lidský výtvar (tedy již výše v historickém exkurzu uvedená naturalia nebo artificialia), sbírkou muzejní povahy pak dle § 2 odst. 1 je sbírka, která je ve své celistvosti významná pro prehistorii, historii, umění literaturu, techniku, přírodní nebo společenské vědy, tvoří ji soubor sbírkových předmětů shromážděných lidskou činností. Pojem sbírka muzejní povahy se začal v českém muzejnictví užívat teprve v souvislosti s přijetím z. č. 122/2000 Sb. Až do této doby se užívaly pojmy muzejní sbírka nebo sbírka muzea nebo galerie, které ale přestaly vyhovovat, protože označovaly pouze sbírky uchovávané v muzeích a galeriích. Z. č. 122/2000 Sb. se již nevztahuje pouze na sbírky uchovávané v muzeích, galeriích a archívech, ale také na obdobné sbírky uchovávané mimo muzea a galerie (např. vybavení vily Tugendhat v Brně, která celá kompletně včetně vybavení tvoří muzejní exponát – sbírku).

Jak výše uvedeno, nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb., přímo stanovil, že za věc není možné považovat lidské tělo ani jeho části (§ 493), patrně proto, aby se zabránilo obchodování s částmi lidského těla, a za věc nemůže být považováno ani živé zvíře. Je však třeba podotknout, že nakládání s lidskými ostatky, bez nichž není možné si představit archeologický průzkum, bylo v minulosti možné dle zvláštních zákonů.¹⁰

V návaznosti na novou kvalifikaci věcí dle občanského zákoníku z. č. 89/2012 Sb. byl vydán z. č. 303/2013 Sb. o změně zákonů v souvislosti s přijetím rekodifikace soukromého práva, kde v části třetí byla vyhlášena změna zákona o ochraně sbírek muzejní povahy v tom smyslu že za definici sbírky dle § 2 odst. 1 – viz výše, se doplnila věta: „Má se za to, že sbírka je **věcí hromadnou**“ a dále byl vložen nový odstavec § 2 – 2, který stanovil že: „Sbírka, jejímž vlastníkem je Česká republika nebo územní samosprávný celek je **veřejným statkem** podle zvláštního právního předpisu“¹¹. Původní odstavec 2., který definoval pojem sbírkového předmětu, byl označen jako odstavec 3. a byla doplněna věta:

¹⁰ např. dle zákona o pohřebnictví z. č. 256/2001 Sb.

¹¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 490

„Sbírkovým předmětem podle odstavce 1. jsou také preparáty lidských a zvířecích těl nebo jejich části a kosterní pozůstatky lidské a zvířecí.“

Zákon č. 303/2013 Sb. nabyl účinnosti dnem 1. 1. 2014 a uvedl tak jednak do souladu zákon č. 122/2000 Sb. s novým občanským zákoníkem z. č. 89/2012 Sb. a zároveň se tento zákon stal i zvláštním zákonem, který pro účely muzejní a archeologické výše uvedená ustanovení § 493 z. č. 89/2012 Sb. vyloučil a umožnil nakládání s lidskými a zvířecími těly, či jejich částmi a lidskými a zvířecími ostatky pro vzdělávací a vědecké účely, tedy i jejich uchovávání v muzejních institucích.

2.3 Sbírka jako věc hromadná

Jak výše uvedeno, z. č. 303/2013 Sb. určuje sbírku za věc hromadnou, aniž by tento pojem podrobně vyložil. § 302 Obecného zákoníku občanského z r. 1811 vykládá pojem věci hromadné jako „úhrn několika jednotlivých věcí, které se za jednu věc považují a bývají označovány společným jménem, tvoří věc hromadnou a pokládá se za celek“.

Jak uvádí komentář k Obecnému zákoníku občanskému z r. 1811 při věci hromadné (universitas rerum) jde o právní skutečnost, že několik věcí tvoří jeden celek. Je lhostejné, zda jde o věci stejnorodé (např. knihovna) nebo různorodé (např. výbava) a mohou to být věci hmotné či nehmotné, movité či nemovité. Pravidlo je, že jde o úhrn několika věcí jednotlivých – nikoliv součástí a tyto jednotlivé věci musí být ve vlastnictví vlastníka hromadné věci. Druhou podmínkou bylo, že se tyto věci považují za celek- za jednu věc a musí jít o věci souřadné (nikoliv podřadné jako u příslušenství) a třetí podmínkou je, že toto spojení věcí je obvyklé, že je pro ně i v řeči jeden název (například knihovna). Nestačí tedy, aby jednotlivec dal souboru věcí jeden název (např. obsah zásuvky či odkaz na seznam). Musí být obecně známé, co takový soubor tvoří. Příkladem věci hromadné uvádí např. obrazárna, přírodovědecká sbírka. Právní význam hromadných věcí tkvěl především v právech věcných, při prodeji, darování, zastavení a jiné dispozici s touto věcí, kdy se s touto hromadnou věcí nakládalo

jako s celkem. U hromadné věci nebylo na závalu, jestliže se počet věcí, z něhož se skládala, měnil, jestliže se sbírka rozšiřovala, či naopak zmenšovala, stále se o ní jednalo jako o celku.¹²

Občanský zákoník z. č. 141/1950 Sb. a 40/1964 Sb. pojem věci hromadné nedefinuje ani nevysvětluje, nový občanský zákoník 89/2012 Sb. ve své důvodové zprávě k § § 501-503 pojem hromadné věci jako takové nerozebírá, zmiňuje se pouze o obchodním závalu. Bude tedy záležet na vývoji judikatury, která bude moci tento pojem upřesnit. Prozatím se bude třeba opírat o vysvětlení, a rozhodnutí, která byla prezentována při výkladu § 302 Obecného zákoníku občanského z r. 1811 či v Komentáři k občanskému zákoníku I. kolektivu autorů Švestka, Spáčil, který definuje věc hromadnou obdobně obecnému zákoníku občanskému takto „O věci hromadné je namístě hovořit tam, kde jednotlivé individuálně určené věci, které hromadnou věc tvoří, svou vnitřní vazbou a vzájemným propojením objektivně vytvářejí hospodářský celek, sledují jednotný společný účel, čímž z hlediska občanskoprávních vztahů tvoří pod společným jménem jediný předmět.“¹³ V tomto komentáři se dále podotýká, že soudní praxe již například dospěla k závěru, že za hromadnou věc lze považovat i soubor jednotlivých dílů nábytku, které tvoří celek.

Za zmínku stojí i rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 1. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3757/2009, kde soud rozhodoval ohledně úpravy zástavního práva u věci hromadné. Judikoval, že sklad zboží je věcí hromadnou a může být tedy i zastaven. Tomuto zástavnímu právu však nepodléhá věc, která ze skladu byla vyjmuta. Zpeněžení zástavy se bude týkat pouze věcí, které budou ve skladu v době dražby a zpeněžení.

K celé věci je třeba dodat, že podřadit sbírky muzejní povahy pod věc hromadnou, je zcela namístě. Chrání se tím nejen zachování její celistvosti, ale i její hodnota, neboť je nesporné, že oddělené nakládáním s některou součástí sbírky jako takové samostatně, by ohrožovalo nejen její kulturní a historickou hodnotu, ale i cenu. Dobrým případem hromadné věci lze považovat případ výše

¹² ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír (edd). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl II, § 275-530. Praha: V. Linhart, 1935-1937. (Reprint Praha: Codex Bohemia, 1998.), str. 56, 57

¹³ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír (edd). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl II, §285-530. Praha: V. Linhart, 1935-1937. (Reprint Praha: Codex Bohemia, 1998.)

uvedené funkcionalistické vily rodiny Tugendhatových, považované za sbírku muzejní povahy. Dům včetně vybavení je uměleckým dílem L. Miese van der Rohe a porušením celistvosti sbírky muzejní povahy by tato památka ztratila na své hodnotě. Při pojetí této vily jako národní kulturní památky a sbírky muzejní povahy hromadné, je tedy vyloučeno samostatné nakládání s jejími součástmi.

I když tedy praxe dříve muzejní sbírky za hromadnou věc považovala, pozitivní právo tento pojem neupravovalo, a to až do nové úpravy zákonem č. 303/2013 Sb.

2.4 Muzejní sbírka jako veřejný statek.

Zatímco pojem věci hromadné odpovídá u sbírky muzejní povahy běžně chápanému pojmu sbírky, u níž často tkví její význam právě v celistvosti, která určuje její cenu, označení sbírky za veřejný statek je pro laickou veřejnost novým pojmem.

Nově zavedený pojem veřejného statku novým občanským zákoníkem zákon č. 89/2012 Sb. není právnícké obci pojmem neznámým. Obecný zákoník občanský z r. 1811 ve svém § 287 definuje věci volné, veřejný statek a státní jmění takto: „Věci, které jsou všem členům státu ponechány ku přivlastňování, slovou věci volné. Ony, kterých se jim dovoluje jen užívati jako silnice, veletoky, řeky, přístavy a břehy mořské slují obecný či veřejný statek. Co je určeno ke krytí státních potřeb jako mincovní nebo poštovní a jiné regály, komorní statky, horní a solná díla, daně a cla, nazývají se státní jmění.“ Patrně nejlépe pojem veřejného statku vystihuje osnova připravovaného československého zákoníku z r. 1935 „Věci, které jsou určeny k obecnému užívání, jsou veřejným statkem. Veřejný statek se spravuje tímto zákonem, pokud ve správních a jiných zákonech není ustanoveno něco jiného.“¹⁴ Většina judikatury k obecnému občanskému zákoníku z r. 1811 týkající se veřejného statku, se týká práva užívat nemovitosti - silnice, mosty, polní cesty či řeky. I v Komentáři k občanskému zákoníku I. kolektivu autorů Švestka, Spáčil jsou veřejné statky vykládány tak, že se jimi rozumí

¹⁴ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír (edd). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl II., §. 285-530. Praha: V. Linhart, 1935-1937. (Reprint Praha: Codex Bohemia, 1998.)

nemovité věci, které jsou přístupné všem osobám, fyzickým či právnickým a určené k veřejnému (obecnému) užívání. Označení sbírek muzejní povahy za veřejný statek, vystihlo oddělenost užívání těchto sbírek od vlastnického práva. Lze to vyjádřit i tak, že tyto veřejné statky jsou zatíženy jejich užíváním. Právo určité fyzické či právnické osoby tyto veřejné statky užívat není nějakým zvláštním subjektivním právem, nýbrž jde o součást jejich všeobecné svobody. Zda se určitá věc stane veřejným statkem, či jím přestane být, je stanoveno zákonem nebo rozhodnutím státního orgánu. I vlastnické právo k tomuto veřejnému statku zůstává vlastnickým právem, ale může dojít k jeho omezení. Judikát NS 6230 Obecného občanského zákoníku 1811 vysvětluje vztah vlastnického práva a práva užívání následovně: „Věci ve veřejném užívání nejsou extra komercium, nabývání soukromých práv na nich jest jen potud vyloučeno, pokud se to přičí jejich veřejnoprávnímu určení.“¹⁵ důvodové zprávě k § 490 občanského zákoníku 89/2012 Sb. se uvádí, že veřejný statek je věc zvláštní povahy. Navrhuje se ho vymezit jako věc, která slouží k obecnému užívání. Tím je řečeno, že kritériem určení, co je veřejným statkem není zjištění, kdo je vlastníkem určité věci, ale v tom, k jakému účelu má určitá věc sloužit nebo slouží. Vymezení veřejného statku odkazem na účel, jemuž má určitá věc sloužit, se opírá o fakt, že rozhoduje stav chtěný, nikoliv faktický. Předpokládá se, že úprava veřejného statku, je-li nemovitou věcí, se zohlední při úpravě katastrálního zákona.¹⁶

Z této důvodové zprávy je patrné z citace „je-li nemovitou věcí“, že veřejným statkem mohou být věci nejen nemovité, ale i movité.

Prohlášením sbírek muzejní povahy spravovaných státem či samosprávným celkem (nikoliv tedy soukromých sbírek), za veřejný statek není změnou vlastnictví, a tím pádem není ani třeba měnit zákony, které toto vlastnictví upravují. Jedná se pouze o zdůraznění jejich účelu, možnosti všeobecného užívání bez ohledu na osobu vlastníka. Domnívám se, že užívání tohoto veřejného statku upraví až budoucí judikatura, neboť je zřejmé, že toto veřejné užívání se bude muset podřídit zákonům upravujícím nakládání se sbírkami muzejní povahy,

¹⁵ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír (edd). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl II, §285 - 530. Praha, s.12

¹⁶ Prof.Dr.JUDr.Karel Eliáš a kolektiv, *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem* Ostara Sgit 2012, str.225

v současné době z. č. 122/2000 Sb. v platném znění a speciálním zákonům, které vlastnická práva omezují, jak bude uvedeno dále.

3. Nabývání vlastnictví muzejních předmětů, jejich součástí a příslušenství

3.1 Způsoby nabývání věcí

Pokud se týká způsobu nabývání muzejních sbírek obecná úprava nabývání věcí soukromoprávních, která byla upravena jednotlivými občanskými zákoníky, odpovídá i speciálním právním předpisům dle zvláštních zákonů, které v minulosti i nyní nabývání těchto věcí upravovaly a upravují. Z hlediska právního známe způsob nabytí movitých věcí (a tedy i muzejních předmětů) dvojího druhu – nabývání originární (původní) - bez právního titulu, bez ohledu na vlastnické právo předchůdce nebo na základě právního titulu od předchůdce - derivativní (odvozené).

3.2 Originární nabývání vlastnictví muzejních předmětů

Pokud se týká originárního nabývání vlastnictví, patří sem především nález věcí (ztracených, skrytých či opuštěných), nabytí od nevlastníka, či rozhodnutím státního orgánu (vyvlastění a výjimečně konfiskace či zvláštní rozhodnutí ¹⁷)

Obecný zákoník občanský mocnářství rakouského 1811, respektující nedotknutelnost vlastnického práva upravoval záležitost věcí ztracených dosti obšírně v § § 388- 403. Rozeznával věci ztracené, skryté, poklad a kořist. Ve svém § 388 uvádí: „ vzejde- li pochybnost, nebudiž za to pokládáno, že by se kdo věci své vzdal“. Této zásadě odpovídá i další úprava. Pokud nálezce z nalezené

¹⁷ Zákon č. 541/1992Sb., o dělení majetku České s Slovenské republiky., Zákon č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky do majetku krajů., rozhodnutím v trestním řízení dle § 66, § 70 zákona č.40/2009 a § 15 a 18 zákona č. 200/1990 Sb.

věci zjistí, kdo je majitel, byl povinen to této osobě odevzdat. Nejistil-li to, záleželo na hodnotě věci. U věci do jednoho zlatého nemusel nic dělat, od jednoho zlatého do 12 zlatých nález obvyklým způsobem v místě oznámit tzn. většinou obci a při vyšší hodnotě nálezů to oznámit úřadům. Úřady pak měly za povinnost oznámit nález a věc uložit. Jestliže se majitel do roka přihlásil, obdržel nálezce nálezný ve výši 10 tiny hodnoty věci, v případě nepřihlášení, byla mu věc předána do držby. Teprve po uplynutí promlčecí doby se držba nálezce měnila na vlastnické právo. U věcí skrytých tj. zakopaných, zadržaných nebo jinak skrytých se nález musel oznámit a postupovalo se obdobně jako u věcí nalezených.

Kvalifikovanou skrytou věcí pak byl poklad, který se vyznačoval následujícími znaky - nešlo se dopátrat vlastníka, dlouhou dobou úkrytu a drahocenností. Již tehdy bylo pamatováno na historickou a uměleckou hodnotu, bylo stanoveno, že „v případě, že by se jednalo o věci numismatické a archeologické, jež by mohly mít hodnotu vědeckou a uměleckou, má to politický úřad ohlásit zemské správě politické, aby tato správa dala o tom vědět veřejným ústavům nebo jednotám, zřízeným k dobru těchto věcí. Veřejné kabinety u těchto archeologických nálezů měly mít právo předkupní. Podmínka, že poklad musí být ukrytý, se dávala do souvislosti s další podmínkou, že předmětem pokladu může být výlučně věc movitá. Za poklad se tedy nepovažují fresky, nebo mozaiky ukryté pod omítkou, skryš sama mohla být nemovitostí nebo movitá. Poklad byl považován z res nullius a pro jeho nabytí platila zvláštní úprava. Komentář obecného zákoníku občanského připouštěl i nabytí nalezené věci formou nálezů pokladu i tehdy, jestliže k nalezené věci byly přiloženy doklady, které označovaly vlastníka, ale pro uběhnutí dlouhé doby mezi ukrytím a nálezem již není možné vlastníka dopátrat. Nakonec z pokladu připadala třetina hodnoty státnímu jmění a ze zbylých dvou třetin obdržel polovinu nálezce a druhou vlastník pozemku. Toto ustanovení § 399 bylo změněno nálezem z nejvyššího dvora z 31. 3. 1846, kdy bylo určeno, že státu nic nepřipadá a poklad se rovněž rozdělil mezi nálezce a vlastníka půdy.

Ustanovení § 402 o kořisti bylo ustanovení pouze odkazové, které odkazuje na válečné zákony.

Občanský zákoník č. 141/1950 Sb. ve svém § 119 stanovil, že věci, které nenáleží nikomu, nemají-li cenu nepatrnou, náleží do vlastnictví státu, věci nepatrné hodnoty nálezci, který si je může přivlastnit. Věci ztracené nebo skryté

měly režim podobný ustanovení občanského zákoníku občanského z r. 1811 s tím rozdílem, že jestliže se nálezce do jednoho roku nepřihlásil, nabytí vlastnictví věci nikoliv nepatrné hodnoty stát. Dle § 123 z. č. 141/1950 Sb. nebránil-li tomu zvláštní předpis, platilo to samé pro věci zakopané, zazděné nebo jinak skryté. O pokladu se v tomto občanském zákoníku již přímo nepojednávalo, dle důvodové právy byl podřazen pod souhrnný pojem věcí skrytých. Začlenění pokladu mezi věci skryté, souviselo s nově nastolenou ideologií, která směřovala k maximálnímu omezení státem nekontrolovaného nabývání vlastnictví. Po nabytí těchto věcí ztracených nebo skrytých stát postupoval dle přepisu o správě národního majetku, pokud se jednalo o věci muzejní hodnoty, byly bezplatně převedeny do správy národních výborů.

Zvláštní režim u nalezených věcí platil a platí u archeologických nálezů. Zákon č. 22/1958 Sb. o kulturních památkách prohlásil všechny movité archeologické nálezy, získané z výkopů nebo nahodilými nálezy za národní majetek a jako takový dle z. č. 54/1959 Sb. byl po ohlášení nálezu předán příslušnému muzeu, které tento typ sbírek, do něhož předmět svou druhovou specifikací patřil, spravoval.

Stejně tak občanský zákoník č. 40/1964 Sb. ve svém § 135 převzal koncepci věcí skrytých z předchozí úpravy. V § 453 stanovil, že věci nalezené, skryté a opuštěné, u nichž se vlastník není znám, připadají do vlastnictví státu. Šlo o další omezení vlastnického práva, již nebyla stanovena povinnost nalezenou věc vrátit původnímu vlastníkov. K nabytí věci státem ji stačilo, aby věc byla skrytá a vlastník nebyl znám. Nebyl přiznán nárok na nálezný a přivlastněním věci docházelo k neoprávněnému majetkovému prospěchu, což byl institut nahrazující bezdůvodné obohacení.

Novelou Občanského zákoníku z. č. 40/1964 Sb. zákonem č. 359/2005 Sb. bylo stanoveno, že nálezce není v případě, že vlastník není znám, povinen odevzdat věc státu, ale obci, na jejímž území k nálezu došlo. Tomu byla přizpůsobena i novela z. č. 20/1987 Sb.,¹⁸ která stanovila, že pokud nález nebyl nalezen v rámci archeologického výzkumu pracovníků muzea, má nálezce dle § 23 odst. 2 z. č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči za povinnost uvědomit o nálezu nejpozději do druhého dne archeologický ústav nebo nejbližší muzeum, a to buď přímo, nebo prostřednictvím obce, na jeho území došlo k nálezu. Nálezce

¹⁸ který zrušil původní zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách

pak má dle § 23 odst. 4 z. č. 20/1987 Sb. právo na odměnu do výše ceny materiálu, při nálezů z drahých kovů odměnu do výše 10% kulturní ceny nálezů. Odměna nálezci je vyplacena Krajským úřadem. Tento zákon, dále v § 23 a) stanovil, že movité nálezů se stávají vlastnictvím kraje, pokud se nestanou vlastnictvím obce nebo státu. To se posuzuje dle toho, kdo archeologický výzkum prováděl (která muzea s povolením k této činnosti) a či příspěvkovou organizací jsou. Při vlastnictví kraje, se pak tyto nálezů ukládaly v muzeu řízeným krajem, při archeologickém výzkumu, prováděném příspěvkovou organizací obce v muzeu řízeném obcí, při archeologickém výzkumu státní organizací se ukládaly v muzeu řízeném Ministerstvem kultury příslušným pro spravování druhu sbírek, do kterých nálezů patřil. I když dle výše uvedeného se kraj či obec staly vlastníky takto nalezených věcí, může být toto vlastnické právo dále státem omezeno. Pokud Ministerstvo kultury ČR do tří let od nálezů požádá obec či kraj o převedení nálezů za cenu stanovenou znaleckým posudkem do vlastnictví České republiky, byly a jsou obec i kraj povinni tento předmět do vlastnictví České republiky za cenu stanovenou znalce převést.¹⁹

Od věcí nalezených či získaných archeologickým výzkumem se odlišuje věc opuštěná. Opuštěná (derelikvovaná) věc ve smyslu soukromoprávní úpravy je věc, jejíž vlastník dal jednostranným způsobem najevo, že se vzdává vlastnického práva a zároveň tuto věc i fyzicky opustí. U opuštěných věcí se uplatní stejná pravidla jako u nálezů s tím rozdílem, že věc opuštěnou nabude obec již její derelikt. To připadá v úvahu například, jestliže věc sbírkového charakteru odveze její vlastník na místo, kde obyvatelé určité obce takovéto předměty mohou odkládat, a tam jí opustí. V tomto případě opuštěním se věci sbírkového charakteru stane vlastníkem obec, která jí pak je povinna předat do muzea. Častým nabytím opuštěných věcí byly a jsou případy jejich nabytí v případě rušení veřejného pohřebiště. V tomto případě upravuje nakládání s opuštěnými náhrobky a hřbitovním příslušenstvím, jakož i s nalezenými předměty, u nich se předpokládá, že jsou zhotoveny z drahých kovů, nebo které mají kulturně historickou hodnotu, a které byly ponechány v hrobech a hrobkách, zákon o pohřebnictví č. 256/2001 Sb., který v § 24 stanoví, že se zrušenými náhrobky, hrobovým příslušenstvím nebo cennými předměty dle § 20 odst. g 4,5 obec naloží jako s věcmi opuštěnými, nepřihlásí-li se vlastník do 1 roku od dne jejich převzetí

¹⁹ Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, § 23a odst. 4

obcí. Zákon v neupravených věcech odkazuje na úpravu v občanském zákoníku z. č. 40/1964 Sb. o němž bylo pojednáno výše.

K dalšímu originárnímu způsobu nabývání patří smíšení či zpracování. Pokud se týká smíšení (§ 271 Obecného občanského zákoníku) mohlo a může k tomuto způsobu nabytí sbírkového předmětu dojít v případě numismatické sbírky, typické věci hromadné, kde se jednotlivé nalezené peníze smísí s ostatními, takže pak není možné určit, které konkrétní mince byly například předmětem nálezů, u kterého se opožděně přihlásí jejich vlastník. Smíšením již nabytí vlastnictví vlastník komplexní sbírky a náhrada se eventuelně původnímu vlastníku vyplatí jen v penězích.

Nabytí věci od nevlastníka připadalo a připadá v úvahu tehdy, jestliže muzeum získalo věc muzejního charakteru při prodeji movité věci nevyzvednuté jejich majitelem po opravě v době, kdy tento oprávněný držitel byl oprávněn věc prodat či již výše uvedenými rozhodnutími - např. při dělení majetku Československé republiky.

Nabytí vlastnictví zpracováním při nabývání muzejních sbírek patrně nebude přicházet do úvahy.

Zatímco občanský zákoník č. 40/1964 Sb. neznal pojem věci bez vlastníka - věci ničí, nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. tento pojem zavádí a jako originární způsob nabytí vlastnictví uvádí v § 1045 přivlastnění. Věc, která nikomu nepatří, si každý může přivlastnit, nebrání-li tomu zákon nebo právo jiného na přivlastnění věci. Movitá věc, kterou vlastník opustil, protože ji nechce držet, nikomu nepatří. Opuštěná nemovitá věc připadá do vlastnictví státu. Jako znak opuštění uvádí § 1050 z. č. 89/2012 Sb. nevykonávání vlastnického práva u movité věci po dobu 3 let, u nepatrné věci její zanechání na veřejném místě. U nemovitosti pak je znakem opuštění nevykonávání vlastnického práva 10 let.

Od věci, které nikomu nepatří, občanský zákoník č. 89/2012 Sb. odlišuje věci nalezené (ztracené nebo skryté), opět stanoví povinnost hledat vlastníka a řeší vlastnictví těchto věcí.

Není-li možné nalezenou věc vrátit vlastníku, je nálezce povinen nalezení oznámit obci. Nalezená věc musí být uschována - buďto na obci, nebo u nálezce,

popřípadě dána do úschovy jiné osobě. Pokud se vlastník přihlásí, po odečtení nákladů na uschování, se mu věc vydá. Nepřihlásí-li se vlastník do jednoho roku, věc se vydá nálezci, který je povinen ji držet do doby tří let od vyhlášení nálezů. Jestliže do těchto tří let se vlastník nepřihlásí, stává se jejich vlastníkem dosavadní detentor. Nález skryté věci je třeba hlásit obci a vlastníkovému pozemku, kde věc byla nalezena. Jestliže skrytá věc dle zvláštních předpisů nepřípadně do vlastnictví obce, kraje nebo státu²⁰, dohodne se nálezce s vlastníkem pozemku, kdo si věc ponechá a zaplatí druhému polovinu. Pokud k dohodě nedojde, připadne věc do vlastnictví vlastníkovému pozemku.

Nový občanský zákoník - z. č. 89/2012 Sb. neruší zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, který upravuje režim archeologických nálezů a nálezů předmětů sbírkového charakteru, a proto ustanovení nového občanského zákoníku na režimu nabývání věcí sbírkového charakteru nálezem jednotlivých osob, či vlastním archeologickým výzkumem v rámci státu, kraje, či obce, nic nemění.

K celé věci je třeba ještě dodat, že zvláštní kapitolou nabývání movitých věcí umělecké, historické nebo vědecké hodnoty či celých sbírek v historii naší země bylo nabytí těchto předmětů konfiskací dekrety prezidenta republiky z roku 1945, a to dekretem prezidenta republiky ze dne 21. června 1945 č. 12 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřítel českého a slovenského národa a dekretem prezidenta republiky ze dne 25. 10. 1945 č. 108 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku a o Fondech národní obnovy. Jednalo se o konfiskaci, tedy o zabavení či vyvlastnění bez náhrad. Blackův právní slovník vysvětluje pojem confiscation jako „Zabavení soukromého vlastnictví vládou bez odškodnění vlastníka, často jako důsledek odsouzení za trestný čin nebo proto, že držba nebo užívání byly v rozporu s právem.“²¹

Dle výše uvedených dekretů byly konfiskace součástí válečných reparací, vlastnictví konfiskovaného majetku přešlo na československý stát ex lege a tunc. Tato konfiskace měla za následek absolutní zánik vlastnictví dosavadního vlastníka. Za účelem správy tohoto konfiskovaného majetku byly zřízeny zákonem č. 137/1946 Sb. Národní kulturní komise při Ministerstvu školství a osvěty, které dostaly za úkol správu a využití majetku všech druhů, movitého i

²⁰ dle výše uvedeného zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči

²¹ Black, H. C.: Blackův právní slovník, 2 díl, Victoria Publishing, Praha, 1993, s. 284

nemovitého, bez rozdílu doby vzniku, který má kulturní, uměleckou, historickou a vědeckou hodnotu kteréhokoliv stupně. Dle § 5 z. č. 137/1946 byly úřady, orgány a osoby, které měli věci prohlášené za státní kulturní majetek za povinnost ho Národním kulturním komisím odevzdat. Převážná část těchto předmětů pak byla dle z. č. 54/1959 Sb. předána do správy národních výborů a umístěna v jednotlivých muzeích, či ponechána ve znárodněných objektech, prohlášených za kulturní památku.

Zvláštním druhem konfiskací pak byla rozhodnutí o propadnutí věci v případě odsouzení pro nezákonné opuštění republiky dle § 109 z. č. 141/1960 Sb., kdy majetek uprchlých osob tzv. propadal do vlastnictví státu.

Zbývá jen dodat, že od konfiskace je třeba odlišovat vyvlastnění, které se děje na základě zákona a za náhradu.

3.3 Derivatívni nabývání muzejních předmětů

U derivativního nabytí vlastnického práva se vlastnické právo odvozuje od předchůdce a vzniká na smluvním podkladě. Vlastnické právo vzniká dvoufázově, první fáze představuje nabídku a druhá fáze představuje předání a převzetí věci – tradice. Ani za platnosti obecného zákoníku občanského i následujících občanských zákoníků však nebylo vždy k převodu potřeba těchto dvou fází – například při ručním darování, prodeji z ruky do ruky, kdy obě fáze splývaly a k převodu vlastnictví tak docházelo tradicí.

U nabývání sbírek muzejní povahy přicházejí v úvahu tři typy smluv, tj. smlouva darovací, kupní a směnná a dále pak dědictví a odkaz.

Darovací smlouva předpokládá nabídku - ofertu a přijetí této nabídky.

V minulosti, jak je uvedeno i v úvodu, muzejní spolky nabývaly své sbírky převážně tradicí, kdy, především ve venkovských muzeích, její zakladatelé za pomoci dobrovolníků prováděli sběr starých památek, ať již kulturních či technických, ve svém regionu a spoluobčané často i sami sbírkové předměty nabízeli a do muzea přinášeli. Stát toto bezúplatné nabývání věci podporoval, darování pro veřejné účely bylo osvobozeno od povinnosti platit darovací daň.

V případě, že jednotlivé muzejní spolky svou činností- výstavami, přednáškami a dalšími akcemi získaly finanční prostředky, docházelo i k nákupu sbírkových předmětů.

Zákon č. 54/1959 Sb. § 7 v odst. 2 stanovil, že sbírky muzeí se rozmnožují vlastní průzkumnou činností muzea a galerie (nálezy), ale i nákupem, výměnou, dary, odkazy a převodem předmětů dokladové hodnoty organizacemi státního socialistického sektoru.

Jednotlivá muzea byla centrálně řízena směrnicemi Ministerstva kultury. Ze směrnice Ministerstva kultury ČSR č. 12983-VI/3 pro správu, evidenci a ochranu sbírek v muzeích a galeriích lze zjistit, že byl kladen důraz na skutečnost, že sbírky jsou národním majetkem a vztahují se na ně předpisy o národním majetku. Pokud se týká nabývání sbírek, nabývaly se do vlastnictví státu. Ke směrnicím Ministerstva kultury byly přílohou přikládány formuláře vzorů smluv, zápisů z jednání a prohlášení, které muzea byla povinna používat. V některých případech muzea potřebovala k dispozici se sbírkami souhlas řídicího orgánu a při nákupu ze zahraničí souhlas Ministerstva kultury.

Po té, co dle z. č. 172/1991 Sb. o přechodu některých věcí z majetku ČR do vlastnictví obcí dle § 6 odst. 1 tohoto zákona přešly na žádost některých obcí do jejich vlastnictví kulturní památky, muzea a galerie, včetně jejich sbírkových fondů, začala se o sbírkové předměty a sbírky starat jednotlivá muzea jako organizační složky či příspěvkové organizace krajů či obcí. Prostředky ke své činnosti získávají z vlastní činnosti a příspěvků řídicího subjektu. I nadále hlavním zdrojem získávání předmětů muzejní povahy sbírek, jsou dary a sběr, méně již koupě²². Nový občanský zákoník z. č. 89/2012 Sb. navíc umožňuje získávání sbírkových předmětů formou odkazů dle § 1594, kdy zůstavitel v závěti může nařídit určité osobě, aby odkazovníku – muzeu vydala určitý předmět sbírkové hodnoty. Zpravidla také dochází k nabytí vlastnictví předmětů muzejní povahy darem v případě, že stát (úřad pro zastupování státu) získal sbírkový předmět do vlastnictví státu odúmrtí, či následkem odmítnutím dědictví ze strany dědiců pro předlužení.

3.4 Nabývání předmětů muzejní povahy v praxi

Každé muzeum nabývající předmět muzejního charakteru je povinno vést evidenci nabytých věcí. V případě mnou zkoumaných dvou muzeí, a to Regionálního muzea a galerie v Jičíně, jako příspěvkové organizace

²² Zpráva o činnosti Regionálního muzea a galerie v Jičíně za rok 2013

Královéhradeckého kraje a Vlastivědného muzea v Železnici jako organizační složky obce, je situace stejná. Obě dvě muzea vedou tzv. knihu muzejních přírůstků, v případě Jičínského muzea počíná evidence v r. 1961, kdy u starších exponátů před tímto datem je uváděno ze starých sbírek. Z této přírůstkové knihy jasně vyplývá, jakým způsobem toto muzeum nabylo sbírkové předměty. Zjistila jsem, že část muzejních předmětů byla získána z tzv. konfiskátů (11 případů), v souvislosti se zrušením Okresní spořitelny a záložny v Jičíně, zřejmě zákonem 68/1951 Sb., přibylo do muzea darem 200 obrazů a plastik. Vůbec nejvíc exponátů muzeum získalo na základě darů a odúmrťí, pouze nepatrně záznamů se týká koupě. Záleželo na jednotlivých kurátorech sbírek, jaké věci a z jakého důvodu nakoupí, neboť finanční prostředky byly zřejmě omezené. Většinou se jednalo o nákup za menší finanční částku od místních umělců. I v těchto dobách se však mohlo podařit zakoupit skutečně hodnotnou věc. Pod pol. 299/61 jičínské přírůstkové knihy je zapsáno, že v r. 1956 byl zakoupen za 800,- Kč obraz „Jičínský upír“ od malíře Josefa Váchala a v r. 1968 obraz „Koniáš“, pokus Josefa Váchala o kubismus. Tak došlo k tomu, že jičínské muzeum drží a vystavuje obrazy, které v současné době představují hodnotu několika milionů Kč.

Vlastivědné muzeum v Železnici získalo darem dřevoryty grafičky Anny Mackové a získalo i 14 obrazů od malíře Františka Kavána, které byly vesměs darovány, a které byly v r. 2002 odcizeny, dle zprávy policie zřejmě na zakázku.

4. Právní rámec ochrany kulturních památek a sbírek muzejní povahy

4.1 Instituce zabezpečující péči o muzejní sbírky – krátká exkurze do správního práva

Ministerstvo kultury České republiky je ústředním orgánem státní správy na úseku kultury. Mezi oblasti, které spadají pod ministerstvo kultury, patří mimo jiné i kulturní dědictví. Pod oblast kulturního dědictví pak spadá památková péče, regionální a národnostní kultura, muzea, galerie a ochrana movitého kulturního dědictví. Jiná situace je u archiválií, které jsou pod správou Ministerstva vnitra dle

z. č. 97/1974 Sb. Své úkoly stanovené zákonem o památkové péči plní i krajské úřady a obce.

Z dalších, již nestátních institucí, které pečují o kulturní a muzejní památky jsou Asociace muzeí a galerií a Rada galerií.

V roce 1990, zákonem č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů, který zrušil z. č. 68/1951 Sb. byla zřízena Asociace muzeí a galerií České republiky. Jedná se o dobrovolné nepolitické sdružení muzeí, galerií i fyzických a právnických osob, které v muzeu pracují. Posláním tohoto sdružení je usilovat o všestranný rozvoj muzejnictví. Zastupuje zájmy svých členů vůči státu a územním samosprávám, ostatním zřizovatelům muzeí i ve vztahu k jiným právnickým i fyzickým osobám. K informovanosti členů i občanů vydává měsíčník, tzv. Věstník.

Rada Galerií je profesní unií českých muzeí umění - galerií. Galerie se sdružují za účelem koordinace jejich činnosti, převážně kvůli tvoření, spravování, ochraňování a zveřejňování uměleckých sbírek jako nezbytné součásti národního kulturního dědictví.

Hlavní úlohu péče o muzejní sbírky zajišťují muzea, která jsou osobitou institucionální formou. Musí mít funkční organizační strukturu a být organizačně otevřeným systémem schopným aktivně reagovat na podněty.

Po právní stránce jsou muzea buďto příspěvkovou organizací nebo organizační složkou. Muzea se statutem příspěvková organizace jsou samostatné právnické osoby s vlastní účetní jednotkou, v jejich čele stojí statutární orgán - ředitel. Dle z. č. 250/2000 Sb. § 27 tato muzea zpravidla nemají žádný majetek, všechn patří zřizovateli, tedy hospodaří se svěřeným majetkem a zdrojem jejich příjmu, kromě vlastní činnosti, je příspěvek od zřizovatele (většinou 50-75% jejich rozpočtu). Dle § 27 odst. 4 z. č. 250/2000 Sb. příspěvkové organizace nabývají majetek pro svého zřizovatele, nestanoví - li zákon jinak. Zřizovatel může stanovit, ve kterých případech je k nabytí takového majetku třeba jeho předchozí souhlas. V § 27 odst. 5 je pak uvedeno, že do svého vlastnictví může příspěvková organizace nabyt pouze majetek potřebný k činnosti, pro kterou byla zřízena.

Muzea, vedená jako organizační složky územního samosprávného celku nejsou právnickým subjektem, spadají pod svého zřizovatele- většinou obec. Hospodaří jménem svého zřizovatele, jeho pracovníci jsou zaměstnanci zřizovatele.

Oba výše uvedené typy muzeí, nakonec i každé státní muzeum, musí mít jasně stanovený statut nebo jiný dokument vymezující jeho právní postavení. Základním dokumentem každého muzea je zřizovací listina, která určuje co má to které muzeum vykonávat a čemu sloužit.

Veškeré muzejní organizace se řídí a respektují profesním etický kodex Mezinárodní rady muzeí (ICOM), schváleným v roce 1986. Byl vytvořen kvůli stanovení minimálních norem chování a profesionálního jednání, které by měli dodržovat všichni odborní muzejní pracovníci po celém světě. Každý člen ICOMu se členstvím zavázal dodržovat a ctít tento kodex, který se skládá z 8 zásad²³. Na prvním místě je uvedena ochrana přírodního a kulturního bohatství.

4.1.1 Krátký exkurs do praxe

Jako rodačka a občanka Města Jičina jsem měla možnost se seznámit se statutem Regionálního muzea a galerie v Jičíně, které je příspěvkovou organizací Královéhradeckého kraje. Zaujalo mě především ustanovení statutu, že „Organizace nabývá majetek pro svého zřizovatele. Za okolností uvedených v této zřizovací listině může nabývat majetek i do svého vlastnictví“. Co znamená toto proklamativní ustanovení, že Královéhradecký kraj zmocňuje muzeum, aby pro něj zakupovalo či přijímalo dary? Část věty, že může nabývat majetek i do svého vlastnictví je vysvětlována v dalším odstavci o majetku ve vlastnictví organizace a režim nakládání s tímto majetkem. Zde se praví, že do vlastnictví nabývá organizace majetek potřebný k výkonu činnosti, pro který byla zřízena a to

1. bezúplatných převodem od svého zřizovatele
2. darem s předchozím písemným souhlasem zřizovatele
3. děděním - bez předchozího písemného souhlasu zřizovatele je povinna dědictví odmítnout
4. jiným způsobem na základě rozhodnutí zřizovatele,

²³1. Muzea zajišťují ochranu, dokumentaci a propagaci přírodního a kulturního dědictví.

2. Muzea, která spravují sbírky, je uchovávají v zájmu společnosti a jejich rozvoje.

3. Muzea uchovávají významná svědectví za účelem získání a prohloubení vědomostí,

4. Muzea přispívají k poznání, porozumění a využití přírodního a kulturního dědictví.

5. Muzejní sbírky poskytují možnosti dalšího využití pro veřejnost.

6. Muzea úzce spolupracují komunitami, z nichž jejich sbírky pocházejí a rovněž s komunitami, kterým slouží

7. Muzea se při své činnosti řídí zákonnými normami

8. Muzea jednají profesionálně.

znění je prakticky totožné s ustanovením § 27 odst. 5 z. č. 250/2000 Sb.

V přírůstkové knize, do které se zapisují nové exponáty, jsem nenašla žádný bezplatný převod od zřizovatele. Našla jsem zde darovací smlouvy od Úřadu pro zastupování státu, kde bezplatně byly převáděny věci sbírkového charakteru získané na základě odúmrtě státem. V darovací smlouvě není uvedeno, že dar byl přijat po předchozím souhlasu zřizovatele. Dle dotazu na pracovníky muzea ani žádný písemný souhlas od zřizovatele vyžadován nebyl. Je tedy otázka, do vlastnictví koho byly věci převedeny a jakým právním režimem se vlastnictví bude řídit. Jestliže osoba, která chce muzeu cokoliv darovat, předmět přinese do muzea s úmyslem muzeu určitou věc darovat, zcela jistě nebude mít v úmyslu cokoliv darovat kraji. K převodu dojde tradicí a těžko si mohu představit situaci, že ředitel muzea bude volat na Krajský úřad v Hradci Králové, jestli dar může přijmout. Když si muzeum nevyžádá předchozí souhlas od svého zřizovatele, domnívám se, že přesto tuto věc nabude do vlastnictví, když předmětné muzeum má právní subjektivitu. Navíc si myslím, že při právní subjektivitě této organizace je podmiňování daru předchozím souhlasem neoprávněným zásahem do právní subjektivity muzea. Stejně tak, jestliže by muzeum mělo nabýt něco děděním či na základě odkazu, jak si může předem vyžádat souhlas od Královéhradeckého kraje, když nabývá vlastnictví odkazem a o dědictví do smrti zůstavitele nic neví? Domnívám se, že tato úprava nabývání vlastnictví u příspěvkových organizací je zcela nedostatečně speciálními zákony upravena, když vyvstává celá řada otázek. Například otázka, jestliže daruji něco muzeu a budu chtít se domoci vrácení daru pro nouzi, kdo bude aktivně legitimován k žalobě - příslušné muzeum, které má právní subjektivitu, či Královéhradecký kraj?

Mám, za to, že zcela průlomové rozhodnutí, které dává odpověď na výše uvedené otázky, jsou rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. ČR 29 Odo 905/2006 a 21 Cdo 158/2007.

Prvé rozhodnutí 29 Odo/2006 řešilo otázku, zda do konkurzní podstaty úpadce patří majetek, který byl této příspěvkové organizaci svěřen do správy a zda zřizovatel může úspěšně podat vylučovací žalobu. Nejvyšší soud ČR s odkazem na rozhodnutí Ústavního soudu IV ÚS 455/2005 uzavřel, „že příspěvková organizace je konstruována jako právnická osoba, která vyvíjí hospodářskou činnost, ale nemá tzv. majetkovou samostatnost, což vyjadřuje její

specifické postavení a těsný vztah k zřizovateli. Pojem správa (majetku) vyjadřuje skutečnost, že příspěvková organizace není vlastníkem svěřeného majetku, pojem „vlastní hospodářské využití“ pak to, že příspěvková organizace využívá do správy svěřený majetek k vlastní hospodářské činnosti (v tom smyslu, že majetková práva s touto hospodářskou činností spojená, vykonává namísto vlastníka). Kraj proto jako vlastník majetku musí strpět, že část jeho vlastnického práva k předmětnému majetku vykonává příspěvková organizace. Tím, že zřizovatel svěruje majetek do správy příspěvkové organizace, omezuje své vlastnické právo (právo tento majetek užívat, požívat či s ním do určité míry disponovat svěruje příspěvkové organizaci) Vzhledem ke specifické konstrukci příspěvkových organizací nelze tedy vlastnické právo kraje hodnotit jako právo nepřipouštějící exekuci. Opačný výklad by podle Ústavního soudu nepřipustně omezil právo věřitele na uspokojení jeho pohledávky, čímž by bylo zasaženo do jeho práv garantovaných čl. 1 dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (uveřejněné pod č. 209/1992 Sb.). Jinak řečeno, pro účely exekuce se na majetek svěřený do správy příspěvkové organizaci pohlíží jako na majetek příspěvkové organizace kraje.

Druhé rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 21 Cdo 158/2007 se týkalo otázky, zda příspěvková organizace kraje může být hospodařit s majetkem nabytým dědictvím a být subjektem dědického práva jako nabyvatel, tedy zda může být dědicem ze závěti. Nejvyšší soud uzavírá, že dle § 28 z. č. 250/2000 Sb. příspěvková organizace hospodaří s peněžními prostředky získanými vlastní činností a s peněžními prostředky přijatými z rozpočtu svého zřizovatele. Dále hospodaří s prostředky svých fondů, s peněžními dary od fyzických a právnických osob, včetně peněžních prostředků, poskytnutých ze zahraničí. Důležitá je část rozhodnutí, kde soud říká, že kraje předávají příspěvkovým organizacím svůj majetek do správy a tím, ve vztahu ke svěřenému majetku, oslabují obsahového vlastnického práva potud, že oprávnění předmět vlastnictví držet, užívat a disponovat s ním přenechává jinému, jakkoli formálně právně s ním spjatému subjektu práva. Omezení kraje v nakládání s majetkem, které může mít na následek i oprávněnost postihu majetku i proti subjektu odlišnému od povinného (zde soud odkazuje na výše uvedené rozhodnutí 29 Cdo 905/2006) a s ohledem na to, že i ustanovené § 28 odst. 1. č. 250/2000 Sb. předpokládá, že příspěvkové organizace kraje hospodaří také s peněžními dary od fyzických a

právnických osob, i že § 53 odst. 6 z. č. 218/2000 o příspěvkových organizacích předpokládá hospodaření s majetkem, který příspěvková organizace nabytá děděním, logicky vyplývá závěr, že příspěvkové organizace mohou hospodařit a majetkem nabytým děděním a že tedy příspěvkové organizace jsou subjektem způsobilým být povolán k děděním závětí.

Tato dvě výše uvedená rozhodnutí Nejvyššího soud ČR podporovaná i judikaturou Ústavního soudu, kladou otázku vlastníka a vlastnictví ve smyslu soukromoprávním nad pojem vlastnictví stanoveného zvláštními správními předpisy. Jestliže tedy dle soukromoprávního rozhodnutí může být příspěvková organizace subjektem, který nabývá vlastnické právo na základě dědění dle soukromoprávní úpravy dědictví, analogicky může být i adresátem odkazu, obdarovaným a v rámci svých finančních prostředků i kupujícím. Stejně tak by muzea zřejmě měla i pasivní legitimaci k domáhání se vrácení daru pro nouzi.

Z výše uvedeného výkladu a stávající judikatury je zřejmé, že postavení muzeí jako příspěvkových organizací, je přežilé a nevyhovující a je třeba, aby její právních postavení bylo do budoucna novelizováno.

4.2 Vlastnické právo ve vztahu k požadavku ochrany kulturních památek a muzejních sbírek.

Vlastnické právo v soukromoprávní sféře bylo a je jednotlivými občanskými zákoníky vymezováno jako právo nedotknutelné, kdy vlastník je oprávněn v mezích zákona či právního řádu se svou věcí libovolně nakládat a jiné osoby z toho vyloučit.²⁴ Toto volné nakládání s vlastnictvím není zcela neomezené. Čl. 11 Listiny základních a svobod proklamuje, že vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu, ale zároveň i stanoví, že vlastnictví zavazuje, nesmí být zneužito na újmu práv druhých nebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Z výše uvedeného lze dovodit, že vlastnictví je omezeno jednak soukromoprávně, především právy ostatních vlastníků (některými ustanovení z oblasti sousedských práv, či zřízením věcných práva k věci cizí), ale omezení vlastnického práva jsou dána i v celé řadě zákonů

²⁴ zákon č. 946/1811 Sb., Obecný občanský zákoník, § 354, zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník-§107, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník §123, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §1012

veřejnoprávní povahy. Navzdory tomu, že by se vlastnické právo mělo omezovat jen výjimečně, v některých případech celospolečenský zájem se bez tohoto omezení neobejde. Je však třeba dodržovat základní zásad činnosti správních orgánů vyjádřenou v § 2 odst. 3 z. č. 500/2004 Sb.²⁵

Snad nejpodstatněji je vlastnické právo jednotlivce nakládat se svým vlastnictvím, to znamená věc užívat, požívat jeho plody a užitky, právo věc prodat, pronajmou či jinak s ní disponovat je omezeno zákony, které byly vydány za účelem ochrany kulturního dědictví naší republiky, tj. kulturních památek, předmětů muzejní povahy a muzejních sbírek, archivního a knihovního dědictví. Základními zákony, které upravují vlastnické právo k nestandardním předmětům vlastnictví, jak můžeme nazvat kulturní památky či muzejní předměty a jejich sbírky, které obecné vlastnické právo veřejnoprávně omezují, je v současné době zákon o Státní památkové péči č. 20/1987 Sb. a zákon o Ochráně sbírek muzejní povahy č. 122/2000 Sb. včetně jejich prováděcích vyhlášek. Domnívám se, že zákon o státní památkové péči č. 20/1987 Sb. je lex generalis oproti zákonu o ochraně sbírek muzejní povahy č. 122/2000 Sb., neboť movité kulturní památky mohou být zároveň i předměty muzejními i se stát součástí muzejních sbírek, což také zpravidla bývá.

4.3 Zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, vlastnické právo oproti obecnému zájmu na ochraně kulturních památek

Zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči nabyl účinnosti 1. ledna 1988 a s mnohými novelizacemi (v počtu 21) platí dodnes. Tento zákon ve svém § 1 deklaruje zájem státu na ochraně kulturních památek, stanoví, jakými prostředky má stát kulturní památky chránit a upravuje práva a povinnosti vlastníků kulturních památek. Vychází tak z Listiny základních práv a svobod, která ve svém čl. 35 odst. 3 stanoví, že při výkonu svých práv nikdo nesmí – mimo jiné - poškozovat kulturní památky nad míru stanovenou zákonem. Zájem státní památkové péče na ochraně a zachování kulturních památek, se dá považovat za

²⁵ Správní orgán šetří práva nabytá v dobré víře, jakož i oprávněné zájmy osob, jichž se činnost správního orgánu v jednotlivém případě dotýká a mlže zasahovat do těchto práv jen za podmínek stanovených zákonem a v nezbytné míře

zákonem chráněný obecný zájem, jak je uvádí čl. 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

4.3.1 Způsob prohlášení věci za kulturní památku

Za kulturní památku dle zákona č. 20/1987 Sb. prohlašuje Ministerstvo kultury České republiky věc movitou či nemovitou, která vykazuje hodnotu historickou, uměleckou, vědeckou, technickou či evoluční, nebo má vztah k významným osobnostem nebo historickým událostem. Řízení o prohlášení věci za kulturní památku se zahajuje z moci úřední, podnět může učinit kdokoli, jakákoliv fyzická či právnická osoba. V případě, se kterým jsem se při mém bádání osobně seznámila, se jednalo o podnět Národního muzea, které dvě věci historické a umělecké hodnoty vydalo vlastníkům ze svých sbírek v rámci restituce a zachování těchto dvou předmětů a jejich historické a kulturní hodnoty pro další generace považovalo za celospolečenský zájem.

O záměru prohlásit věc za kulturní památku je Ministerstvo kultury ČR povinno informovat majitele předmětné věci, který se sice k návrhu Ministerstva kultury může vyjádřit a vznést námitky, ale zároveň je upozorněn, že do konce řízení v této věci je třeba, aby věc chránil před poškozením, zničením nebo odcizením a oznámil ministerstvu každou změnu vlastnictví. Pokud věc je prohlášena za kulturní památku, má její vlastník jednak obecné povinnosti, které jsou spojeny s vlastnictvím, tj. je povinen o kulturní památku pečovat, udržovat ji v dobrém stavu, chránit před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením. Dále má vlastník kulturní památky povinnosti, které jsou nad rámec soukromoprávní úpravy nakládání s vlastnictvím, je povinen v případě, že někomu přenechá tuto věc k užívání, či mu ji pronajme, uživatele či nájemce informovat o tom, že se jedná o kulturní památku.

V souvislosti s prohlašování předmětu za kulturní památku je třeba se ještě zmínit o rozhodnutí Ústavního soudu Pl ÚS 21/04, kdy Ústavní soud na návrh Nejvyššího správního soudu zrušil ustanovení § 44 z. č. 20/1987 v části vyjádřené výrazem „3“. Dle ustanovení § 44 z. č. 20/1987 o státní památkové péči se obecné předpisy o správním řízení nevztahovaly na řízení podle § 3, 6, 8 a 21 odst. 2 a 4, přičemž ustanovením § 3 předmětného zákona je upraveno

prohlašování věcí za kulturní památky. V praxi to znamenalo to, že pokud nějaký předmět byl prohlášen za kulturní památku, neexistoval žádný opravný prostředek a tedy možnost domáhat se přezkoumání tohoto rozhodnutí nezávislým a nestranným orgánem, což je v rozporu s čl. 11 Listiny, tj. v rozporu s ústavně garantovanou ochranou vlastnického práva. Nejvyšší správní soud ve svém návrhu na zrušení tohoto ustanovení prezentoval stanovisko, že jestliže zákon vyloučí obecná pravidla správního řízení, aniž by je nahradil jiným, jako v tomto případě, správní orgán není zákonem vázán chránit práva a zájmy občanů, není povinen se věcí zabývat svědomitě a odpovědně, není povinen vyřídit věc bez zbytečných průtahů, ani nemusí dbát o to, aby rozhodnutí vycházelo ze spolehlivě zjištěného stavu věci. Osoba, o jejíž práva v řízení jde, nemá možnost svá práva hájit, nebo se vyjádřit k podkladům v rozhodnutí, nahlížet do spisu. Pokud by rozhodoval pracovník správního orgánu, který je ve věci zainteresován, nelze jeho rozhodnutí zrušit ani mimořádným opravným prostředkem. Ústavní soud dal návrhovateli za pravdu a rozhodl s odkazem na dřívější rozhodnutí ve věci Pl. ÚS 14/1996, že ustanovení zákona č.20/1987 Sb. o státní památkové péči, v části vyjádřené výrazem „3“, se dnem vyhlášení tohoto nálezu ve sbírce zákonů, zrušuje.²⁶ Od roku 2005 tedy vlastník předmětu se může domáhat přezkoumání rozhodnutí o prohlášení předmětu za kulturní památku.

4.3.2 Práva a povinnosti vlastníků kulturních památek

S vlastnictvím kulturní památky je spojeno dle § 13 z. č. 20/1987 Sb. i omezení vlastnického práva ve smyslu volného nakládání s věcí úplatným převodem, a to předkupním právem státu na koupi této věci. Respektuje se pouze právo na zcizení mezi osobami blízkými nebo spoluvlastníky. V případě zamýšleného prodeje je vlastník omezen v dispozici tak, že musí přednostně nabídnout tuto věc k odkoupení Ministerstvu kultury ČR za odhadní cenu či cenu

²⁶ Z rozhodnutí : Právní názor k ústavním aspektům problematiky vyloučení obecných předpisů o správním řízení vyslovil Ústavní soud v nálezu sp.zn.Pl.ÚS 14/96. Konstatoval, že naplnění ústavního postulátu, dle něhož státní moc lze uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon (čl. 2 odst. 3 Ústavy, čl. 2 odst. 2 Listiny), představuje garanci proti zneužití státní moci a plyne z něj nutnost zákonného podkladu pro její uskutečňování (v posuzované věci ať už v podobě správního řádu či jinou samostatnou normou). Vyloučení použití obecných předpisů o správním řízení při neexistenci jiných zakládá současně dle Ústavního soudu i rozpor se čl. 36 odst. 1 Listiny, který upravuje právo každého na stanovený postup při domáhání se svých práv.

obvyklou, odpovídající povaze věci (cenu tržní). V případě nabídky je ministerstvo povinno do tří měsíců sdělit, že nabídku koupě přijímá, jinak jeho právo na odkoupení vůči vlastníku věci zaniká. Nedostatkem tohoto ustanovení je, že zde není upravena doba, do kdy je ministerstvo po přijetí nabídky povinno koupit realizovat, tedy analogická úprava úpravě občanskoprávní, kde ten (dle OZ 40/1964 Sb.), kdo měl právo na odkoupení věci, musel do určité doby i uzavřít kupní smlouvu a věc i zaplatit. Nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. otázku realizace kupní smlouvy obecně neupravuje, ale v jednotlivých případech předkupního práva stanoví různé lhůty, do kdy je třeba kupní smlouvu uzavřít. Tato povinnost uzavřít kupní smlouvu do určité doby v zákoně č. 20/1987 Sb. upravena není a bude záležet na jednotlivých případech, jak se bude řešit otázka prodloužení s realizací po sdělení přijetí nabídky koupě. Lze přijmout výklad, že v případě přijetí nabídky koupě by stát měl jednat neprodleně. Paragraf 13 odst. 4. č. 20/1987 Sb. upravuje pouze možnost řešení předkupního práva státu při nesplnění této nabídkové povinnosti ministerstvu. Zákon přímo stanoví možnost Ministerstva kultury se dovolat neplatnosti prodeje a to ve lhůtě 3 let ode dne uskutečněného prodeje třetí osobě. Dle z. č. 40/1964 Sb. se jednalo o dovolání se relativní neplatnosti, dle z. č. 89/2012 Sb., nyní se jedná o dovolání se relativní neúčinnosti dle § 589 a podle tohoto ustanovení by Ministerstvo kultury bylo povinno postupovat. Využít tuto úpravu předkupního práva státu bylo možné, jestliže kupní smlouva byla uzavřena až po účinnosti z. č. 172/1991 Sb. o přechodu některých věcí z majetku státu do vlastnictví obcí. Před účinností tohoto zákona by stát nabízel svou kulturní památku sám sobě.

Zajímavé rozhodnutí ohledně uplatnění námitky neplatnosti kupní smlouvy při porušení předkupního práva státu, je rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 30 Cdo 3978/2009, které judikuje, že námitka relativní neplatnosti právního úkonu ve smyslu § 13 odst.4 z. č. 20/1987 Sb. představuje jednostranný adresovaný hmotně právní úkon, který- je-li učiněn po právu, vyvolá s účinky ex tunc neplatnost dotčeného právního úkonu, a to okamžikem, kdy dojde do sféry posledního účastníka.smlouvy, a tudíž tento stav nelze žádným způsobem konvalidovat např. dodatečným povolením.

Vlastnické právo vlastníka kulturní památky je omezováno dalšími ustanoveními z. č. 20/1987 Sb. Vlastník kulturní památky si pod hrozbou sankce

musí vyžádat svolení i k údržbě památky, její opravě, zapůjčení, k výstavě v zahraničí či vyvezení. Má omezenou dispozici se svou věcí spočívající v tom, že je povinen z důvodů vědeckého výzkumu či za účelem vystavení, přenechat třetí straně svou kulturní památku k užívání. Toto omezení vlastnického práva kompenzuje z. č. 20/1987 Sb. tím, že vlastník kulturní památky má možnost požádat ministerstvo o příspěvek, v případě nutnosti kulturní památku upravit, restaurovat či vynaložit náklady na její ochranu. O této kompenzaci za omezení vlastnického práva pojednává i Ústavní soud České republiky ve svém nálezu ÚS 35/1994 Sb., kde judikuje: „Omezení vlastníka kulturní památky jsou v zákoně (zákon i státní památkové péči) kompenzována řadou ustanovení, která za ně poskytují náhradu. Tato náhrada spočívá především v tom, že v případě obnovy kulturní památky se poskytuje bezplatně odborná pomoc, poskytují se podklady a informace podle § 14 odst. 7 citovaného zákona. Dále může na žádost vlastníka příslušný okresní úřad popřípadě Ministerstvo kultury pro údržbu či uchování kulturní památky poskytnout příspěvek na zvýšené náklady (§ 16).“ Bez ohledu na toto konstatování Ústavního soudu je třeba dodat, že záleží pouze na ochotě státu, kraje či obce poskytnout náhradu za nucené omezení vlastnického práva, protože se příspěvek poskytuje na žádost, která musí být odůvodněna, splněny určité předpoklady a o této žádosti, pokud je v pořádku, se rozhoduje.

Pokud vlastník kulturní památky ji neudrží v řádném stavu, § 15 z. č. 20/1987 Sb. zavádí zvláštní úpravu správní exekuce, tzn. že správní orgán vydá rozhodnutí, že nezbytná opatření pro zabezpečení kulturní památky se provedou na náklad jejího vlastníka. Aby se minimalizoval zásah do vlastnického práva vlastníka, je zde určeno, že se mohou provést pouze opatření nezbytná – nikoliv jakákoliv.²⁷ Spory ohledně výše náhrady u tohoto nezbytně nutného nákladu na věci se budou rozhodovat soukromoprávním sporem.

Praktickým důsledkem všech těchto povinností je to, že většinou vlastníci těchto movitých kulturních památek ji na základě nájemní či jiné smlouvy umístí do muzea, které se postará o vhodné uložení, zabezpečení a vystavení této věci.

4.3.3 Režim archeologických nálezů, způsoby nálezů a nedostatek úpravy

²⁷ Viz Rozhodnutí NSS 6 A 117/93

Ke kulturním památkám patří (a v muzejních sbírkách jsou čteně zastoupeny), i předměty získané archeologickými výzkumy. Zákon č. 20/1987 Sb. upravuje možnost omezení vlastnického práva při provádění archeologických výzkumů, kdy dle § 22 z. č. 20/1987 Sb. archeologický ústav nebo oprávněná muzejní organizace jsou povinny před zahájením archeologických výzkumů, uzavřít dohodu o jeho provedení s vlastníkem nemovitosti, kde se má archeologický výzkum provádět a o podmínkách jeho provádění. Nedojde-li k dohodě, rozhodne krajský úřad o povinnosti vlastníka nemovitosti tento výzkum strpět a o podmínkách, za kterých bude proveden. Ještě citelněji tento zákon zasahuje do práv stavebníků, jestliže hodlají stavět v oblasti s archeologickými nálezy. Jsou povinni tuto skutečnost oznámit archeologickému ústavu a umožnit jemu nebo oprávněné osobě provést záchranný archeologický průzkum. V případě stavebníků podnikatelů, fyzických nebo právnických osob, pokud nutnost záchranného archeologického průzkumu vznikne v souvislosti s jejich podnikáním, jsou tyto subjekty dokonce povinny tento výzkum hradit, u nepodnikatelů tento výzkum hradí organizace provádějící výzkum. To platí i při jiné činnosti prováděné na nemovitosti, která by mohla archeologické památky ohrozit.

V mém zkoumaném případě uzavírala oprávněná organizace- muzeum, kterému bylo Ministerstvem kultury ČR povoleno provádět archeologické výzkumy, a tedy i vykonávat záchranné archeologické práce, se stavebníkem (podnikatelem) jako objednatel dohodu o podmínkách provedení záchranného archeologického výzkumu, a to na pozemcích objednatele, který v oblasti, která byla vyznačena za oblast s možností existence archeologických památek, mínil postavit nemovitost sloužící k jeho podnikání. Tato dohoda byla uzavřena dle § 22 odst. 2 z. č. 20/1987 Sb., ale její režim a obsah odpovídá smlouvě o dílo dle § 536 obchodního zákoníku, nyní § 2586 a násl. zákona č. 89/2012 Sb.. Dle této dohody se muzeum zavázalo provést archeologický výzkum a odběratel se zavázal za tento provedený výzkum zaplatit. Cena tohoto výzkumu byla stanovena jako cena maximální, s rozpočtem cen jednotlivých prací. Smlouva má obecné znaky smlouvy o dílo, ukládá oběma stranám práva a povinnosti, je upravena odpovědnost za škodu a sankce. Mohu jen konstatovat, že ceny za tento archeologický výzkum nejsou malé. V mém zkoumaném případě si objednatel sám provedl skrývku, záchranné práce trvaly 10 dní a předběžná cena byla

stanovena na maximální částku 308 000,- Kč. Z celkového vyúčtování provedeného záchranného archeologického výzkumu jsem zjistila, že nebyla nalezena žádná archeologická památka a konečné vyúčtování představovalo částku 123 620,- Kč bez DPH. Na druhé straně je možné konstatovat, že tyto vícenáklady s sebou nese vlastnictví pozemků u objektů, které mají historickou nebo kulturní hodnotu, tedy vlastnictví pozemků, jejichž cena také není zanedbatelná a zachování archeologických památek je veřejným zájmem. Nezřídka se však stává, že pohledávka za provedené archeologické práce, musí být vymáhána soudně.

Na druhé straně zákon č. 20/1987 Sb. pamatuje i na majetkovou újmu vlastníků nemovitosti, na které je archeologický výzkum prováděn. Ukládá subjektům provádějící archeologický výzkum prevenční povinnost - co nejvíce chránit práva a oprávněné zájmy vlastníků nemovitosti nebo jiného majetku. Za podstatné omezení užívání nemovitosti nebo jiného majetku, má vlastník právo, aby mu Archeologický ústav nebo jiná oprávněná organizace poskytly jednorázovou náhradu. Po ukončení prací je subjekt provádějící archeologický výzkum povinen uvést nemovitost do původního stavu, a pokud to není možné, má vlastník nemovitosti nebo jiného majetku právo na peněžitou náhradu. Právo žádat poskytnutí této majetkové náhrady je však časově omezené, uplatňuje se u subjektu provádějícího archeologický výzkum do šesti měsíců od ukončení tohoto výzkumu nebo do šesti měsíců, kdy byly ukončeny opatření na ochranu archeologického nálezů, jinak právo zaniká, prekluduje se. Jestliže po podání žádosti k dohodě nedojde, rozhoduje o náhradě a její výši Krajský úřad a v konečné fázi pak soud.

Ve své práci v oddíle 3. 2. jsem se zabývala právní úpravou nabývání věcí a jako originární způsob nabývání byl uváděn nález a jako kvalifikovaný nález, nález pokladu včetně nároku na odměnu nálezce. V této souvislosti nelze opomenout fenomén naší doby, a to zájmovou činnost celé řady fyzických osob, hledající ve svém volném čase pomocí detektorů ukryté poklady - tzv. detektoráři. Tito lidé jsou různých profesí od policistů, státních úředníků po podnikatele. V České republice je dle odhadu asi 15 000 detektorářů. Pohled na činnost těchto

lidí se liší, od kladného hodnocení až po jejich hodnocení jako ničitelů kulturního dědictví.²⁸

Zákon č. 22/1958 Sb. o kulturních památkách, který prohlásil všechny movité nálezy získané z výkopů nebo nahodilými nálezy za národní majetek, s touto činností amatérských archeologů nepočítal vůbec, stejně tak i z. č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, který se v § 23 zabývá pouze nahodilými archeologickými nálezy. Ze strany veřejné moci bylo stanovisko k činnosti této skupiny lidí vyjádřeno stanoviskem Ministerstva kultury, odboru památkové péče č. j. 9711/2007 ze dne 26. 7. 2007. Ministerstvo kultury v tomto stanovisku odpovídalo na dotaz správního úřadu, zřejmě krajského úřadu, zda má nárok na odměnu dle § 23 odst. 4 z. č. 20/1987 Sb. nálezce, který se na místo archeologických nálezů vypravil s detektorem hledat mince a našel svitky zlata a 4 kusy bronzových seker. Ministerstvo kultury z pozice státní moci zaujalo stanovisko, že pokud se detektorář vydal do lokality s archeologickými nálezy cíleně, nejedná se o nahodilý nález dle § 23 odst. 2 z. č. 20/1987 Sb., ale jeho činnost lze podřadit pod archeologický výzkum, a to archeologický výzkum nepovolený, v rozporu s § 21 zákona a provedený neoprávněnou osobou. Odměna tedy nenáleží, neboť odměna náleží pouze za archeologický nález, který nebyl učiněn při provádění archeologického výzkumu.

Pokud by činnost detektorářů nebyla posouzena jako nepovolený archeologický průzkum, mají nálezci přímo ze zákona § 23 odst. 4 právo na náhradu nákladů vzniklých v souvislosti s archeologickým nálezem. Zde Ministerstvo kultury zaujalo stanovisko, že ohledně nároku na náhradu nákladů vzniklých v souvislosti s archeologickým nálezem, o kterých rozhoduje krajský úřad, zákon sice v § 23 odst. 4 právo nálezci přiznává, ale rozhodnutí o tom zda a v jaké výši bude náhrada poskytnuta je v kompetenci Krajského úřadu, který se při rozhodování řídí správním řádem a správní orgán musí dle § 1 odst. 1 z. č. 500/2004 Sb. správního řádku dbát, zda je ve veřejném zájmu přiznat náhradu nákladů. Pokud by stát náhradu nákladů přiznal, podporoval a financoval by nelegální průzkumnou činnost detektorářů, čili nárok na náhradu nákladů není. Co

²⁸ Viz článek Zuzany Bláhové Sklenářové na stránkách Národního památkového ústavu z dubna 2008

se týče odměny, je pak situace složitější, neboť odměna se poskytuje ex lege jako následek nalezení archeologického nález. Ministerstvo kultury dochází k závěru, že účel odměny dle § 23 odst. 4 z. č. 20/1987 Sb. je shodný jako účel z. č. 135 odst.2.č.40/1964 Sb. odměnit nálezce za to, že odevzdal náhodný nález. Ale s ohledem na to, že detektorář porušil zákonnou povinnost dle § 23 odst. 3 z. č. 20/1987 Sb. ponechat nález beze změny a oznámit jej a toto porušení zákona může být i pokutováno, bylo by contra legem z. č. 20/1987 Sb., aby odměna byla poskytována. I když Ministerstvo kultury v úvodu upozorňuje na to, že není oprávněno vykládat zákon, dospívá z hlediska veřejného práva k závěru, že detektorář nemá nárok na odměnu ani náhradu nutných nákladů, ať již jeho činnost je považována za archeologický výzkum, či archeologický nález.

Domnívám se, že tento názor je z hlediska soukromoprávního neudržitelný. O nálezu skryté věci pojednává soukromoprávní úprava z. č. 89/2012 Sb. v § 1064 a sankční účinek nenabytí vlastnického práva a ztrátu nároku na úhradu nákladů a nálezně spojuje v § 1061 z. č. 89/2012 Sb. pouze s neoznámením nález. I když § 1064, který pojednává o nabytí vlastnictví, odkazuje na úpravu vlastnictví dle speciálních zákonů, nespojuje s tímto nabytím ztrátu nároku na nálezně. S ohledem na to, že činnost detektorářů v naší republice není kriminalizována, jedná se o amatérskou činnost v oblasti archeologie, není důvod, aby byl porušován čl. 11 odst. 1 listiny, podle něhož vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu a za omezení tohoto práva zákonnou mocí by měla být poskytována náhrada včetně náhrady za vynaložené náklady. Zvláště i proto, že pokud by nálezce nález neoznámil, vystavoval by se trestnému postihu za zatajení věci.²⁹ Ohledně činnosti detektorářů chybí legislativní úprava ve speciálním zákoně, a proto by se měla řídit obecnou soukromoprávní úpravou. Ke konečnému řešení bude muset dospět do vydání nového specializovaného zákona, či jeho další novely, judikatura soudů.

4. 3. 4 Vztah a dopad zákona č. 89/2012 Sb. k zákonu č. 20/1987 Sb.

K problematice souladu nového občanského zákoníku se zákonem č. 20/1997 Sb. je potřebné ještě dodat, že z. č. 303/2013 Sb. provedl pouze úpravy v označení kulturních památek s ohledem na zavedenou zásadu superficies solo

²⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestního zákona, § 219

cedit soukromoprávní úpravou. Místo pojmu kulturní památka nemovitá používá termín stavba, která je kulturní památkou, místo přemístování movité kulturní památky používá výraz přemístění movité věci, která je kulturní památkou, aby zdůraznil oddělení těchto věcí od pozemků.

4.4 Zákon o ochraně sbírek muzejní povahy

Jak je již výše konstatováno, movité kulturní dědictví - tj. národní kulturní památky, kulturní památky, archiválie a archivní kulturní památky a archivní národní kulturní památky mohou být a v praxi také většinou jsou součástí sbírek muzejní povahy. K ochraně těchto kulturních hodnot byl přijat zákon z. č. 122/2000 Sb. o ochraně sbírek muzejní hodnoty. Tento zákon zrušil z. č. 54/1959 Sb. o muzeích a galeriích, který ztratil svůj význam po reformě veřejné správy. Záměrem zákona č. 122/2000 Sb. bylo zajistit ochranu movitému kulturnímu dědictví, a proto z. č. 122/2000 Sb. nestanoví rozdíly mezi jednotlivými subjekty oprávněnými nakládat se sbírkami muzejní povahy, ať již to jsou subjekty veřejného či soukromého práva. Místo státních institucí pečujících o sbírky, zavedl Centrální evidenci sbírek (dále jen CES), kterou vede Ministerstvo kultury České republiky. Do této evidence se povinně zapisují sbírky ve vlastnictví státu a územně samosprávných celků a nepovinně i sbírky ve vlastnictví jiných právnických i fyzických osob, což znamená, že v CES mohou být evidovány i sbírky vysokých škol, knihoven a různých vědeckých ústavů. Zákon založil povinnost uchovávat a chránit sbírky v jejich celistvosti jako jednu věc – věc hromadnou - viz pojednání výše, která neumožňuje převádět vlastnická práva k jednotlivým sbírkovým předmětům, pokud nebyly ze sbírky vyřazeny. Vyřazovat předměty ze sbírky je možné pouze ze zákonných důvodů, o čemž bude pojednáno níže. Zákon ukládá povinnosti majitelům a správcům sbírek při nakládání se sbírkami- upravuje způsoby aktualizace zápisu v CES, stanoví povinnosti při ochraně sbírky, základní pravidla evidence a inventarizace sbírkových předmětů. Se zápisem předmětů do CES se pojí poskytování zvýšené ochrany těchto sbírek. Vývoz sbírkových předmětů zapsaných do CES do zahraničí je možné pouze z důvodů vystavování, veřejného předvádění vzhledu a funkce, preparace, konzervování, restaurování nebo vědeckého zkoumání, a to na

základě povolení Ministerstva kultury. Ministerstvo vývoz povolí pouze tehdy, jestliže to neohrozí fyzický stav sbírky a jsou dány dostatečné právní záruky pro vrácení do České republiky. Zákon dále stanoví zákaz sbírku a sbírkové předměty zapsané v CES zastavit nebo zatížit jinými věcnými právy. § 10 pak stanoví kompenzační výhody za omezení při zápisu do CES.

Zákon rozlišuje vlastníky sbírek na stát a územní samosprávné celky na jedné straně a ostatní právnické a fyzické osoby na straně druhé. První skupině vlastníků ukládá povinnost požádat o zápis sbírek do CES a neumožňuje jim žádat o zrušení tohoto zápisu, a to patrně proto, že sbírky těchto vlastníků vznikaly jako veřejné a byly financovány z veřejných rozpočtů, kdežto sbírky vlastníků druhé skupiny vznikly či vznikají jako soukromé a jsou financovány ze soukromých prostředků. Zápis do CES je u vlastníků této druhé skupiny dobrovolný, a tito vlastníci mohou také kdykoliv požádat o zrušení zápisu. Sbírkový muzejní povahy ve vlastnictví státu jsou „chráněny“, před převodem z. č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, který stanoví, že o převodu těchto sbírek rozhoduje Ministerstvo kultury. Pro územní samosprávné celky toto omezení neplatí, a tak mohou sbírku prodat, či darovat jiné právnické či fyzické osobě. Nabízí se pak možnost požádat o zrušení zápisu v CES a možnost s ní pak volně disponovat dle soukromoprávních předpisů. Zákon č. 303 /2013 Sb., který muzejní sbírku charakterizuje jako věc hromadnou, dle mého názoru nemůže zabránit tomu, aby s jednotlivými předměty ze sbírek, které nejsou zapsány v CES, nebylo nakládáno. Rozprodání sbírek tak může zabránit pouze to, pokud předměty nebo jejich části z těchto sbírek byly prohlášeny za kulturní památku, pro kterou pak platí režim zákona o památkové péči, neboť § 15 odst. 4 přímo stanoví, že pokud jsou součástí sbírek kulturní památky nebo národní kulturní památky, zůstává způsob její ochrany a nakládání s nimi podle zvláštního právního předpisu³⁰, tímto zákonem nedotčen.

4.5 Zákon o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty č. 71/1994 Sb.

Zatímco vývoz sbírek muzejní povahy zapsaných do CES upravuje zákon č. 122/2000 Sb., vývoz sbírek do CES nezapsaných upravuje z. č. 71/1994 Sb. o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty. Zákon reagoval na zvýšený trh

³⁰ zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

s muzejními předměty v souvislosti s otevřením hranic po r. 1989, kdy jednotlivé památky, často kradené z kostelů a kaplí, někdy i z muzeí, byly nezákonně prodávány a často končily v zahraničí. Zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči mohl těmto vývozům zabránit pouze prohlášením tohoto předmětu za kulturní památku, pro kterou platil zvláštní režim. Nakládání s vlastnictvím mohlo být tedy omezeno pouze na základě zákona a na základě celospolečenského zájmu, což bylo účelem zákona č. 71/1994 Sb., který dokázal regulovat prodej a tříditi věci kulturní hodnoty a zabránit nelegálnímu vývozu svým ustanovením o povinnosti vyžádání osvědčení, že předmět kulturní hodnoty není předmětem chráněným podle zvláštních zákonů.³¹ Paragraf 3 zákona č. 71/1994 Sb. stanoví, že osvědčení potřebují předměty kulturní hodnoty z oboru archeologie a kulturní hodnoty sakrální a kultovní povahy. Osvědčení vydává dle § 3 odborná organizace- muzeum, archeologický ústav, galerie popřípadě Ministerstvo kultury. Lhůta k vydání osvědčení byla stanovena na 21 dní. Tak byl vytvořen prostor pro eventuelní zahájení řízení o prohlášení věci za kulturní památku dle zákona č. 20/1987 Sb., a tím k omezení k nakládání s věcí a zamezení jejímu vývozu. Problémem je, že se může stát, že dojde k prohlášení za kulturní památku i ohledně méně kvalitní kulturní památky a tak může i dojít k určité devalvaci kulturních památek. Na druhé straně zabráněním vývozu především sakrálních památek se získá časový prostor pro to, aby se původní vlastník dohledal a věc se vrátila zpět, což se v několika případech podařilo. Dá se říci, že celospolečenský zájem na zabránění škod trestnou činností a nezákonným vývozem, zde převažuje nad zájmem zachovat vlastníkovu volnou dispozici s jeho vlastnictvím. Zákonem bylo určeno k vydávání povolení cca 20 muzeí a galerií. Určitým nedostatkem je, že systém je zcela nekoordinovaný, takže po odmítnutí vydání osvědčení na jednom místě, je možnost žádat o osvědčení jinde, třeba i s pozitivním výsledkem.

4.6 Zákon o navrácení nezákonně vyvezených kulturních statků č. 101/2001 Sb.

Zákon č. 71/1994 Sb. má přímý vztah k zákonu č. 101/2001 Sb. o navrácení nezákonně vyvezených kulturních statků a k z. č. 214/ 2002 o vývozu některých kulturních statků z celního území Evropských společenství.

³¹ zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, později zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů

Zákon č. 101/2001 Sb. upravuje postup při navrácení kulturních statků nezákonně vyvezených z území České republiky na území jiného členského státu Evropského společenství a nezákonně dovezených na území České republiky z území jiného členského státu. Čl. 2 mezi výčtem, co se považuje za kulturní statek, stanoví, že se jedná o výčet věcí uvedených v příloze, dále věci, které jsou součástí veřejných sbírek muzejní povahy zapsaných v inventářích muzeí, galerií, knihoven nebo archivů nebo jsou součástí inventářů církví nebo náboženských společností. Za veřejnou sbírku pak považuje sbírku muzejní povahy ve vlastnictví České republiky, územního samosprávného celku nebo právnické osoby, zřízené zákonem, popřípadě na základě zákona státem nebo územní samosprávou. Za nezákonně vyvezený kulturní statek se pak považuje kulturní statek vyvezený po r. 1992 v rozporu s právními předpisy, nebo nevrácený ve stanovené lhůtě.

Pokud se s dožádáním o vrácení nezákonně vyvezené sbírky obrátí zahraniční subjekt na ústřední orgán ČR, tedy prostřednictvím žádosti podané Ministerstvu vnitra ČR, zahájí Ministerstvo vnitra vyhledání nezákonně vyvezeného kulturního statku. V případě, že Ministerstvo vnitra zjistí, kde se muzejní předmět nachází a jeho vlastníka nebo držitele, oznámí to ústřednímu orgánu žádajícího státu s výzvou, aby se zúčastnil ohledání, které je současný vlastník nebo držitel povinen umožnit. V případě, že stát, odkud byl předmět nezákonně vyvezen, chce jednat s majitelem o vrácení, Česká republika vystupuje jako zprostředkovatel. Jestliže nedojde k dohodě, může ústřední orgán žádajícího státu podat žalobu o vydání nezákonně vyvezené sbírky, a to do 1 roku ode dne, kdy se orgán žádajícího státu dozví, kde se předmět nachází, nejpozději tak může učinit 30 let od nezákonného vyvezení a jestliže nezákonně vyvezený předmět je součástí veřejné sbírky nebo církevním majetkem, 75 let ode dne nezákonného vyvezení.

Zákon přímo ukládá soudu, aby návrhu na navrácení nezákonně vyvezeného kulturního statku vyhověl v případě, že zjistí, že kulturní statek byl vyvezen nezákonně. Dalo by se říct, že toto nařízení je zásahem do samostatnosti a nezávislosti soudnictví, ale není tomu tak. Je implementací směrnice č. 7/93 EHS, která se po vstupu do EU stala pro naši republiku závazná, byla zabudována do českého právního řádu a nabyla účinnosti vstupem České republiky do EU.

S ohledem na závaznost této směrnice informuje orgán, který řízení zahájil, o podaném soudním návrhu ostatní členy EU.

Při dožádání naopak České republiky do zahraničí se postupuje obdobně.

Význam zákona č. 101/2004 Sb. je pro ochranu movitého kulturního dědictví České republiky nejen zásadní z hlediska navrácení nezákonně vyvezených sbírek z území ČR, ale jeho přijetí bylo i podmínkou přijetí ČR do EU a právní splnění požadavku EU na kompatibilitu právního řádu České republiky s normami ES. Důsledné využití této směrnice a zákona umožní v řadě případů navrácení kulturního bohatství a ochranu vlastnického práva nejen sbírek ve vlastnictví našeho státu, ale i samosprávných orgánů a fyzických a právnických osob.

Na druhé straně je možno tento zákon i oprávněně hodnotit kriticky, neboť při stanovení lhůt, ve kterých druhý stát Evropské Unie může o vydání žádat ve lhůtě 30 či 75 let, se může stát, že osoba, která nezákonně dovezený či vyvezený předmět vlastní, je již několikátou v řadě, jako několikátý vlastník již předmět měla v oprávněné držbě a odebráním tohoto předmětu jí samozřejmě je způsobena majetková újma i jiná újma – např. Znehodnocení její sbírky. Zákon č. 101/2004 Sb. tuto okolnost řeší tak, že soud je povinen současně s rozhodnutím o vyhovění a o povinnost nezákonně vyvezenou věc vydat, rozhodnout i o tom, že žádající stát je povinen vlastníkovi nebo držiteli uhradit náhradu do výše přiměřené k okolnostem případu. To ale jenom za podmínky, že vlastník nebo držitel spravoval kulturní statek s náležitou péčí. Je otázkou, jak se bude posuzovat „výše přiměřená okolnostem“ či „spravování s náležitou péčí“, tuto otázku zřejmě zodpoví až příslušná judikatura.

V případě, že byl kulturní statek nezákonně vyvezen z území České republiky, platí výše uvedené analogicky s tím, že Česká republika hradí dožádanému státu náklady, které mu vznikly provedením opatření k zajištění věci a vlastníku nebo držiteli náhrady ve výši stanovené příslušným soudem dožádaného státu.

Navíc je zde uzákoněna separace těchto nákladů od osoby, která zavinila, že kulturní statek byl neoprávněně z naší republiky vyvezen dle § 15 odst.3 z. č. 101/2004 Sb. a dále povinnost po navrácení tento statek vhodně umístit dbát vlastnických práv České republiky či samosprávných územních celků, jiných právnických nebo fyzických osob (§ 16).

Tento zákon je komplexní úpravou, zahrnující jednak podmínky spolupráce mezi členskými zeměmi EU při vyhledávání a navrácení nezákonně vyvezených kulturních statků, jednak sjednocuje základní pojmy a naznačuje zásady postupů, vedoucích až k případnému vydání rozhodnutí o navrácení nezákonně vyvezeného kulturního statku bez ohledu na osobu, která tento předmět má ve vlastnictví či držbě.

4.7 Zákon č. 116/2009 Sb. o vývozu některých kulturních statků z celního území Evropských společenství

K celkové ochraně kulturního Evropského dědictví byl pak přijat zákon č. 214/2002 Sb., o vývozu některých kulturních statků z celního území Evropských společenství. Tento zákon je transpozicí Nařízení rady EU č. 3911/92 ve znění Nařízení rady EU č. 116/2009 do českého právního řádu a zakončuje výčet zákonů přijatých Českou republikou k ochraně jejích kulturních památek. O tomto zákoně bude pojednáno níže.

4. 8 SEUD (systém evidence uměleckých děl)

Je třeba se ještě zmínit o této databázi, která také má za úkol chránit kulturní památky. SEUD je databáze nalezených a odcizených uměleckých děl, která je využívána Policií ČR a Celní správou. Vznikl v rámci společného projektu Policie ČR a Ministerstva kultury v r. 1991 jako reakce na masivní nárůst krádeží po otevření hranic. Základní myšlenkou byla jednotná podoba databází sbírek a mobiliářů, umožňující operativní předávání informací v případě krádeží. Na straně Ministerstva kultury byl projekt rozšířen na integrovaný systém ochrany (ISO) zahrnující i zabezpečení sbírek a památkových objektů. Policii byl zpřístupněn na internetu pod názvem I. EUD.

5. Dispozice se sbírkami muzejní povahy

5.1 Podpora státu při zpřístupňování muzejních sbírek, výpůjčky, zápůjčky, licence

O otázce dispozice se sbírkami muzejní povahy se již částečně pojednává výše v odstavci 4. 3. aby uchování našeho kulturního bohatství mělo smysl, je třeba ho nejen shromažďovat a ochraňovat, ale především by se jeho kulturní, historická a vědecká hodnota měla využívat ke zvýšení celkové vzdělanosti a i k vědeckým účelům. Z výše uvedeného důvodu je třeba vytvořit právní rámec využívání a dispozice se sbírkami muzejní povahy, aby bylo zajištěno právo přístupu občanů ke kulturním u bohatství dle ustanovení čl. 34 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Novela zákona č.20/1987 Sb. v platném znění provedená zákonem č. 203/2006 Sb. mezi hlavní úkoly státu při péči o kulturní památky doplnila zajištění jejich zpřístupňování. Aby sbírky muzejní povahy plnily úlohu veřejného statku, je třeba k nim zaručit přístup. Tento přístup je zajištěn jednak stálými expozicemi jednotlivých muzeí, ale především pořádáním různých tematických výstav. Bez mobility kulturních předmětů nelze uskutečnit žádný důležitý výstavní projekt a dokonce i většina dlouhodobých expozic je závislá na výpůjčkách z veřejných a soukromých sbírek.

Podpora státu je u dispozice se sbírkami muzejní povahy je řešena z. č. 203/2006 Sb. o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů. Tento zákon se týká státních příspěvkových organizací a jejich podpory při vypůjčování uměleckých děl a dalších kulturních statků, která nejsou ve vlastnictví České republiky. Cílem této úpravy bylo zejména vytvořit státním muzeím přehlednější podmínky při zápůjčkách (pojištění nestátního majetku) a zejména úspora prostředků státního rozpočtu vytvořením nadstandardního náhradového institutu - náhrady za vypůjčený předmět, vyplácené pouze v případě předem stanoveného defektu.

Tato úprava byla přijata za účelem umožnění lepšího využívání sbírkového potenciálu jednotlivých muzeí nebo i fyzických osob, neboť se stávalo, že v zapůjčení sbírek či sbírkového předmětu od třetí osoby či jiného muzea za účelem doplnění či kompletace určité výstavy bránil jednotlivým muzeím nedostatek financí na pojištění zapůjčeného exponátu. Zákon č.23/2006 Sb. umožňuje, aby se

vypůjčitel dohodl s půjčitelem, že místo pojištění mu nahradí škodu, která mu vznikne v souvislosti s jím pořádanou výstavou, a to v rozsahu a za podmínek stanovaných tímto zákonem. Tuto dohodu však zákon č. 203/2006 Sb. umožňuje vypůjčiteli uzavřít pouze v případě, že vypůjčitel má se státem uzavřenu dohodu, že mu stát poskytne částku odpovídající škodě, která na vypůjčeném předmětu vznikne po dobu výstavy jeho poškozením, zničením, ztrátou nebo odcizením, a to i v případě, kdy škoda vznikne nezávisle na vůli vypůjčitele včetně stávky, vandalismu, živelní pohromy, nepředvídatelné ekologické události nebo průmyslové havárie. Dohoda o této úhradě podléhá schválení Ministerstva financí ČR. Podmínkou této dohody o náhradě za vypůjčený předmět je, že vypůjčený předmět není ve vlastnictví České republiky, hodnota půjčeného předmětu dohodnutá mezi půjčitelem a vypůjčitelem přesahuje 100 000,- Kč, a není do té doby pojištěn. I přes uzavřenou dohodu se náhrada neposkytne v případě, kdy je škoda způsobena vypůjčitelem nebo ozbrojeným konfliktem, či ke změně vypůjčeného předmětu dojde vlivem jeho stárnutí. Z tohoto důvodu je i stanoveno, že ke dni převzetí vypůjčeného předmětu musí být účastníky této smlouvy o zapůjčení vyhotoven a podepsán protokol o stavu zapůjčené věci. Půjčitel, který se dohodl s vypůjčitelem, že vypůjčitel místo pojištění vypůjčeného předmětu mu nahradí škodu, musí mu oznámit vznik škody na vypůjčeném předmětu písemně, bez zbytečného odkladu po té, kdy se o vzniku škody dozvěděl, nejpozději do 30 dnů ode dne uplynutí výstavy, jinak jeho právo na náhradu škody zaniká, čili se prekluduje. O oznámení škody vypůjčitel neprodleně informuje ministerstvo. Výše náhrady za vypůjčený předmět se pak stanoví tak, že při jeho ztrátě, odcizení nebo zničení odpovídá náhrada za vypůjčený předmět částce uvedené v dohodě o poskytnutí náhrady za vypůjčený předmět. Jestliže dojde k poškození vypůjčeného předmětu, odpovídá náhrada za vypůjčení předmět výši ceny restaurování vypůjčeného předmětu, o jehož rozsahu a ceně se dohodnou ministerstvo, půjčitel a vypůjčitel. Pokud však i přes restaurování dojde ke snížení hodnoty předmětu, stanoví se škoda rozdílem hodnoty mezi hodnotou stanovenou v dohodě o náhradě a hodnotou, kterou vypůjčený předmět má v důsledku poškození a restaurování, pokud se všichni účastníci dohodnou na tom, že ke snížení ceny půjčeného předmětu došlo. Ministerstvo pak má vůči tomu, kdo škodu způsobil, právo na náhradu vyplacené částky. Stejně tak má

nárok na náhradu škody vůči němu i vypůjčitel, pokud skutečná škoda převyšuje částku, kterou jako náhradu dle dohody vypůjčitel obdržel.

Vůbec prvním případem, kdy ze strany vlády České republiky byl použit tento systém záruky k pojištění zápůjčky, bylo zaručení se za zapůjčení Codexu Gigas ze Švédska do Národní knihovny v r. 2010 a dalším případem, kdy se vláda zaručila za celou k nám zapůjčenou výstavu, byl případ zapůjčení části slavné Batlinerovy sbírky z Vídeňské galerie Albertiny ve Vídni do Národní galerie v Praze na podzim r. 2010. Spolupráce Národní galerie s vídeňskou Albertinou začala při výstavě děl Vincenta van Gogha v Albertině, kdy kurátorský tým této výstavy chtěl zapůjčit na tuto výstavu obraz Vincenta van Gogha z majetku Národní galerie Zelené obilí. Ředitel Národní galerie, tehdy Milan Knížák, výpůjčku povolil a recipročně si vyžádala zapůjčení obrazu Amadea Modiglianiho Mladá dívka v košili. Sama jsem měla možnost výstavu Vincenta van Gogha v Albertině vidět, a dílo Zelené obilí skutečně výstavu části pozdních děl umělce vhodně doplňovalo. Po těchto dvou výpůjčkách proběhlo několik dalších vzájemných výpůjček, až nakonec došlo k tomu, že Albertina zapůjčila České republice kompletní výstavu z Batlinerových sbírek.³² Součástí dohody však bylo, že se za sbírku zaručí česká vláda.

Příspěvkovým organizacím územních celků se tato možnost garance státu neposkytuje, jednotlivé příspěvkové organizace územních celků většinou využívají rámcového pojištění v rámci kraje nebo obce. Navíc rozhodnutím Nejvyššího soudu ČR 25 Cdo 3053/2006 bylo umožněno i ostatním subjektům, mezi nimiž probíhají zápůjčky uměleckých i muzejních předmětů, uzavírat smlouvu o finanční úhradě v případě nenavrácení půjčeného předmětu.³³ Po účinnosti nového občanského zákoníku z. č. 89/2012 Sb. by takováto dohoda zřejmě byla posuzována dle § 2890, který upravuje slib odškodnění.

Vlastní úpravu zapůjčování a uzavírání smlouvy o výpůjčce stanovuje jako předpis nižší právní síly Ministerstvo kultury metodickým pokynem č. MK – S 860/2013 ze dne 30. 1. 2013. Tento metodický pokyn stanoví podmínky uzavření smlouvy- smlouva musí obsahovat ujednání o době výpůjčky, může být uzavřena na dobu určitou či neurčitou, v ale obou případech musí být sjednány podmínky,

³² Manželé Batlinerovi, advokáti z Lichenštejnska v r. 2007 darovali svou sbírku, kterou sbírali celý život (300 děl), vídeňském Albertině.

³³ Smluvní ujednání o povinnosti vypůjčitele zaplatit půjčitelu hodnotu předmětu výpůjčky v případě jeho ztráty (nevrácení) není neplatné pro rozpor se zákonem (§ 39 obč.zák.)

za kterých lze smlouvu vypovědět. Stanoví, že výpůjčka může být sjednána jako bezplatná pouze v případě, že vypůjčitelem není osoba právnická nebo fyzická, která se zabývá podnikáním. Pro zápůjčky do zahraničí platí další omezení - s ohledem na to, že doba výpůjčky musí odpovídat době, na níž je vydán povolení k vývozu dle § 11 z. č. 122/2000 Sb., a proto musí být smlouva vždy uzavřena na dobu určitou. Pro ochranu sbírek je stanoveno, že musí být sjednán způsob pojištění sbírkových předmětů v případě zápůjčky do zahraničí tzv. „z hřebíku na hřebík“ a zajišťuje ho vždy vypůjčitel. Je nepřipustné sjednat ve smlouvě o půjčce možnost, že vypůjčitel poskytne vypůjčené sbírkové předměty k užívání jiné právnické či fyzické osobě. Výjimku z tohoto příkazu metodického pokynu tvoří případ, kdy půjčitel zapůjčuje sbírkové předměty právnické osobě, která spravuje sbírku zapsanou v CES, a která si předměty vypůjčuje za účelem jejich vývozu do zahraničí a zapůjčení na zahraniční výstavu spolu se sbírkovými předměty ze sbírky, kterou má zapsanou v CES. V podrobnostech ohledně uzavírání dohody o výpůjčkách bude možno použít i ustanovení občanského zákoníku, nyní § 2193-2200 občanského zákoníku z. č. 89/2012 Sb. Ustanovením občanského zákoníku se bude řídit zejména povinnosti půjčitele předat sbírku v pořádku s veškerou potřebnou dokumentací, povinnosti vypůjčitele o sbírku řádně pečovat, ujednání o možnosti či nemožnosti vrátit sbírku předčasně, hrazení nákladů při zapůjčení. Důležité je stanovení § 2200, že práva půjčitele a vypůjčitele musí být uplatněna do tří měsíců od vrácení věci, jinak je soud nepřizná, namítne-li druhá strana opožděnost práva. Tato ustanovení z. č. 89/2012 Sb. budou platit zřejmě v případě výpůjček příspěvkovými organizacemi územních celků, právnickými osobami a fyzickými osobami, u státních muzeí platí speciální úprava dle z. č. 203/2006 Sb.

Z výše uvedeného metodického pokynu je pak zřejmé, že v případě právnických či fyzických osob- podnikatelů, se nebude jednat o výpůjčku dle § 2193 a násl. z. č. 89/20012 Sb, ale o zápůjčku dle § 1390 a násl. či innominátní smlouvu, jako zapůjčení úplatné.

Zvláštními případy, ze kterých některá muzea mají také drobné příjmy, Je poskytování licencí - svolení k užití určitého předmětu, který tvoří součást muzejních sbírek, spíše jejího grafického ztvárnění - k propagaci jiné osobě za účelem její reklamy, výzdoby sídla podobně.

Zajímavý projekt vznikl v galerii Rudolfinum, které přišlo s myšlenkou „adopce“ uměleckého díla, kdy jednotliví příznivci mohli pomoci jednotlivě

specifikovaným dílům, aby se mohla zapůjčit pro výstavu. Získané finanční prostředky byly požívány na úhradu zapůjčení, pojištění a instalaci uměleckých sbírek. U vystavených předmětů pak byla pod jejich označením poznamenána tato „, adopce „. S ohledem na to, že soukromoprávní úprava pojem adopce věci nezná, je třeba na tyto smlouvy pohlížet jako na sponzorské dary - darování finančních prostředků za určitým účelem.

5.2 Zcizování sbírek muzejní povahy a muzejních předmětů

O nabývání muzejních sbírek, sbírek muzejní povahy a jednotlivých sbírkových předmětů bylo pojednáno v oddíle 3.1, 3.2 a 3.3 této diplomové práce a částečně i o jejich zcizování.

Klíčovou úlohou takřka všech typů muzeí, spravujících sbírky muzejní povahy, jak vyplývá z veškerých našich zákonů o ochraně kulturních památek, je získávání předmětů a jejich uchování pro budoucí generace. Z tohoto důvodu každé vyřazení sbírkového předmětu, ať již formou daru, výměny, prodeje či z důvodu jeho znehodnocení, není neomezené, děje se po odborném posouzení správce těchto sbírek a na základě patřičného povolení.

Aby předmět patřící do sbírky mohl být zcizen, je třeba především ho vyřadit ze sbírkové evidence. Ze sbírkové evidence je možné vyřadit pouze ten předmět, který je přebytečný nebo neupotřebitelný. U sbírek zapsaných v CES dle § 9 odst. 5 z. č. 122/2000 Sb. je sbírkový předmět neupotřebitelný, je-li nevratně poškozen nebo fyzicky dožil. Přebytečný je, neodpovídá-li charakteru sbírky a nezhodnocuje-li jej.

Pokud dojde k vyřazení sbírkového předmětu z CES, může s ním organizace nakládající s majetkem státu, příspěvková organizace územně správního celku či právnická nebo fyzická osoba nakládat. Pro organizace spravující sbírky muzejní povahy v muzeích a galeriích zřizovaných státem nebo územně samosprávnými celky, byl vydán metodický pokyn k nakládání se sbírkami čj. 53/2001, kterým by se tyto organizace měly řídit.

U sbírky do CES nezapsané a neprohlášené za kulturní památku je otázka prodeje řešena z. č. 71/1994 o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty. Vlastník sbírky, nebo kulturního předmětu, jehož obecné znaky jsou uvedeny v příloze zákona, musí požádat odbornou organizaci, popřípadě ministerstvo o

osvědčení povolení k vývozu, a to i v případě, že tuto věc nemíní vyvézt. Toto povolení potřebuje i k tomu, aby mohl věc vystavit v prodejně, dát do dražby či uplatnit na sběratelských trzích.³⁴ Pokud někdo vystavuje předmět kulturní hodnoty bez osvědčení, jedná se o protiprávní jednání posuzované jako tzv. trvající přestupek. Zajímavým rozhodnutím týkající se této věci je rozhodnutí 9As 95/2007, kde se jednalo o vystavení předmětu kulturní hodnoty a vystavovatel se bránil jednak tím, že tyto věci nebyly vystaveny proto, aby byly prodány a navíc, že získal povolení k prodeji těchto věcí ještě před účinností z. č. 71/1994 Sb. Nejvyšší soud v tomto případě judikoval, že nabídkou k prodeji se rozumí i vystavení předmětů ve veřejných prostorách, na dražbách a sběratelských trzích. Pokud se týká tvrzení o tom, že bylo vydáno povolení k vývozu na základě předchozí úpravy, dospěl soud k závěru, že nová úprava sice předchozí vydaná povolení či souhlasy neruší, de iure je ponechává v platnosti, ale dochází k jejich modifikaci tím, že se nově mění podmínky, stanoví se nutnost opatřit tyto předměty příslušným osvědčením pro případ prodeje. Den účinnosti nového právního předpisu, který zrušil starý, je okamžikem, kdy ze starého režimu se přechází do nového. Vzhledem k tomu, že zákon č.71/1994 Sb. neměl žádné přechodné ustanovení, které by zohledňovalo dřívější vydaná povolení, je třeba postupovat dle nového právního předpisu a povolení k vývozu si vyžádat. Jedná se o nepravou retroaktivitu, kdy právní vztahy upravené starým předpisem se od okamžiku účinnosti nového začínají řídit novým.³⁵

Základní zásady při postupu při zcizování sbírek obsahuje i profesní etický kodex Mezinárodní rady muzeí ICOM (International Council of Museum), přijatý na 15 valném shromáždění konference ICOM v Buenos Aires dne 4. 11. 1986. Tento etický kodex stanoví, že má-li muzeum pravomoc vyřazovat předměty ze svých sbírek, je třeba tento materiál nejdříve nabídnout formou výměny, daru nebo odprodeje jiným muzeím. Teprve v případě nezájmu o tento předmět, může být zařazen do veřejné dražby nebo nabízen jiným způsobem. Muzejní pracovníci, nebo jejich rodinní příslušníci nejsou oprávněni tyto vyřazené předměty kupovat. Stejně tak si nesmí předměty z muzejních sbírek přisvojit, byť na přechodnou

³⁴ Zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, § 3 odst.2

³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 10. 2008, sp. zn. Č. j. 9 As 95/2007 – 69 – Ochrana kulturního dědictví: prodej předmětů kulturní hodnoty, In Aspi

dobu, do svých soukromých sbírek. Finanční a jiné prostředky, získané vyřazením a prodejem předmětů, mají být využity ve prospěch sbírky, obvykle na získání nových předmětů do této sbírky. Československý výbor ICOMU byl zřízen v roce 1946 a ustanovení etického kodexu ICOM byla inkorporována i do metodických pokynů ministerstva kultury ČR, a to za platnosti z. č. 54/1959 Sb. i z. č. 122/2000 Sb.

6. Právní úprava navrácení nezákonně získaných sbírek

6.1 Otázka navrácení ukořistěných sbírek v rámci válečných konfliktů

Během své historie se málokterý národ světa, ale i v Evropě, nepostavil proti jinému národu. Proto pohyb předmětů muzejní a kulturní hodnoty neprobíhal pouze prodejem, dary a odkazy, ale často se umění stávalo válečnou kořistí, předmětem rabování, dovážením předmětů cestovatelskými či misionářskými výpravami. Snad veškerá muzea v evropských zemích mají ve svých sbírkách archeologické nálezy pocházející z egyptských vykopávek a snaha egyptské vlády o jejich navrácení vyznívá naprázdno. Stejně tak je problematické navrácení sbírek Rudolfa II. Habsburského, o které již bylo pojednáno v historickém úvodu. Po roce 1989 se prezident Havel pokoušel se švédskou vládou jednat o navrácení alespoň části předmětů zpět, ale švédská vláda trvá na svém majetkovém právu, tvrdí, že sbírka byla získána jako válečná kořist dle zvykového práva panujícího v době jejího získání. Do této sbírky, jak výše uvedeno, patřila i známá Dáblova bible- Codex Gigas, za jehož zapůjčení v r. 2010 Česká republika musela poskytnout záruky za navrácení v neporušeném stavu.

K největšímu pohybu muzejních předmětů došlo v období 2. světové války, kdy mnoho států přišlo o obrovské množství sbírkových předmětů. U tohoto majetku poprvé bylo konstatováno, že se jednalo o gigantickou a systematickou loupež a je běžnou praxí, pokud se zjistí majitelé uloupených předmětů, je vracet. Majetkové křivdy vůči obětem holocaustu se stále řeší, česká republika, jako jedna z prvních, vytvořila i právní a organizační předpoklady, které umožnily navrácení majetku původním majitelům nebo jejich dědicům. Pro navrácení majetku byl určující zákon č. 212/2000 Sb. o zmírnění některých

majetkových křivd způsobených holocaustem. Tento zákon umožnil restituci majetku ve vlastnictví státu původním majitelům a jejich přímým potomkům, i když neměli české občanství (§ 3 čl. 1 zákona). Uměleckých obrazových sbírek se týká odst. 2 § 1, kde je uvedeno, že věci ve vlastnictví státu uvedené v příloze k tomuto zákonu se převedou bezplatně do vlastnictví Židovského muzea v Praze do 30 dnů od nabytí účinnosti zákona. V příloze k tomuto zákonu je pak uvedeno 63 uměleckých děl, která byla Židovskému muzeu vydána ze sbírek Národní galerie v Praze. Dále v Moravské galerii v Brně bylo nalezeno 138 kreseb z brněnské sbírky dr. Artura Feldmana, památkový ústav Brno identifikoval 56 kusů starých zbraní a nábytku z majetku E. Straussové a další majetek byl nalezen v jednotlivých státních galeriích a muzeích. Na základě tohoto zákona mají povinnost vydat sbírky pouze státní galerie a muzea, muzea ve vlastnictví obcí a krajů se tento zákon netýká. Výjimkou je Židovské muzeum v Praze, které je zájmovým sdružením právnických osob, jehož správní rada rozhodla, že se umělecké hodnoty budou vydávat dle stejného režimu, kterému podléhají státní instituce. Výjimka byla stanovena pouze pro věci, které židovské muzeum v Praze nebo někteří z jeho předchůdců, získali koupí darem nebo děděním.³⁶

Od neoprávněné uloupených sbírek za druhé světové války a jejich restituce se odlišuje situace získání předmětů muzejní povahy dle výše uvedených konfiskací dekrety prezidenta republiky z roku 1945, a to dekretem prezidenta republiky ze dne 21. června 1945 č. 12 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřítel českého a slovenského národa a dekretem prezidenta republiky ze dne 25. 10. 1945 č. 108 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku a o Fondech národní obnovy. Na základě těchto dekretů přešly do vlastnictví České republiky i kulturní památky a dispozice s takto získanými předměty může stále vyvolávat problémy, a to zejména při zapůjčení konfiskovaných děl za hranice České republiky. Je třeba mít na paměti, že garance nezabavitelnosti platí pouze na území toho státu, který ji vydal, nevztahuje se na tranzit přes jiný stát. Půjčitel by vždy měl eliminovat možné nebezpečí a riziko nemalých nákladů na právní spor v zahraničí, jak názorně ukázal několikaletý spor o vrácení obrazu malíře Pietra van Laera „Scéna

³⁶ http://www.holocaust.cz/cz/resources/ros_chodes/2003/08/restituce

kolem římské vápenky“. Obraz byl v roce 1991 zapůjčen Památkovým ústavem v Brně Wallraf Richardsovu muzeu v Kolíně na výstavu. Na tento obraz uplatnil vlastnický nárok Lichtenštejnský kníže Jan Adam II. a trvalo 7 let, než po peripetiiích zdlouhavého rozhodování se obraz vrátil zpět do České republiky. Německé soudy dospěly k závěru, že jednak nejsou oprávněné přezkoumávat zákonnost tzv. Benešových dekretů, a to na základě Smlouvy o úpravě otázek vzniklých v důsledku války a okupace z 23. 10. 1953, kde se Spolková republika zavázala, že „v budoucnu nevznese žádné námitky vůči opatřením, která byla nebo by měla být provedena proti německému zahraničnímu nebo jinému majetku, nebo který byl zabaven pro účely reparace nebo restituce nebo na základě válečného stavu nebo dohod, které tři mocnosti uzavřely nebo ještě uzavřou s dalšími spojeneckými státy, neutrálními státy nebo bývalými spojenci Německa a za druhé, že nebudou připuštěny nároky a žaloby proti osobám, které na základě opatření uvedených v odstavci 1 a 2 tohoto článku nabyly nebo převedly vlastnictví, jakož i nároky a žaloby proti mezinárodním organizacím, zahraničním vládám nebo osobám, které jednaly na pokyn těchto organizací nebo vlád.“ A dále, že konfiskace majetku osob německé a maďarské národnosti byla v souladu s rozhodnutím a dohodami přijatými státy protihitlerovské koalice, včetně Postupimské dohody z 2. 8. 1945 a Pařížské reparační dohody sjednané za účasti Československa ze dne 21. 12. 1945. Konfiskační dekrety prezidenta nejsou v rozporu s ústavou ČR a ústavními zákony České republiky. Stejný postoj zaujal i nález ústavního soudu ČR P 1 ÚS 14/94 z 8 března 1995. Přesto vše Česká republika musela vydat nemalé finanční prostředky na tento několika instančních spor v zahraničí, a proto je třeba podobná rizika eliminovat.

6.2 Restituce po r. 1989 - navrácení znárodněných národních kulturních památek, sbírek a předmětů muzejní povahy

6.2.1 Omezení nabývání vlastnického práva daná restitučními zákony

Restituční zákony, a to zákon č. 87/1991 Sb. a z. č. 229/1991 Sb., byly vydané, jak se proklamuje v § 1 z. č. 87/1991 k nápravě majetkových a jiných křivd vzniklých občanskoprávními a pracovněprávními úkony a správními akty, učiněnými v období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990 (dále jen "rozhodné

období") v rozporu se zásadami demokratické společnosti, respektující práva občanů vyjádřená Chartou Organizace spojených národů, Všeobecnou deklarací lidských práv a navazujícími mezinárodními pakty o občanských, politických, hospodářských, sociálních a kulturních právech. Upravovaly i podmínky uplatňování nároků vyplývajících ze zrušených výroků o trestu propadnutí majetku, propadnutí věci nebo zabrání věci, jakož i způsob náhrady a rozsah těchto nároků. Ukládají osobě, která se cítila být oprávněna majetek požadovat zpět, aby vyzvala držitele majetku k jeho vydání. Zákon č. 87/1991 Sb. stanovil, že oprávněnou osobou může být pouze fyzická osoba, jejíž majetek přešel do vlastnictví státu způsobem uvedeným v § 6, a další podmínkou bylo, že musí mít státní občanství ČR. Ve vyhlášeném znění zákona byla dále podmínka trvalého bydliště na území ČR a dále v § 8 odst. 6 zákona bylo stanoveno, že věc, která byla prohlášena za národní kulturní památku, se nevydá do doby, kdy ČNR a SNR přijmou nový zákon o správě a ochraně národních kulturních památek. Zákon č. 229/1991 Sb. ve svém § 11 odst. 5 stanovil, že nemovitost prohlášenou za národní kulturní památku nelze vydat až do doby přijetí zákonů, upravujících správu a ochranu kulturních památek.

Pokud se týká omezení daná občanstvím ČR, bylo argumentováno, že tento rámec omezení umožňuje čl. 11 Listiny, tj. že určité věci mohou být pouze ve vlastnictví občanů ČR. Tento výklad přijala i další rozhodnutí Ústavního soudu ČR.³⁷ Nálezem Pl ÚS 3/94 byla pak podmínka trvalého bydliště v zákoně 87/1991 Sb. zrušena, neboť Ústavní soud dospěl k závěru, že Listina nezmocňuje zákonodárce ke stanovení dalších podmínek pro nabytí vlastnictví, ať už v restitučním rámci či obecně.

6.2.2 Zrušení omezení nabývání národních kulturních památek do vlastnictví v restitučních předpisech

Pokud se týká omezení práva nabývat majetek výše uvedeným ustanovení § 8 odst. 6 z. č. 87/1991 Sb., který se týkal národních kulturních památek, byla nemožnost nabývat věci prohlášené kulturními památkami zrušena Plénem Ústavního soudu na návrh Obvodního soudu pro Prahu 1 podaným dle čl. 95 odst.

³⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. 6. 1997, sp. zn. PL. ÚS 33/96

2 Ústavy v roce 1998. Ve věci sporu o vydání Lobkovického paláce soud přerušil řízení a navrhl zrušení § 8 odst. 6 z. č. 87/1991. Ústavní soud nálezem Pl ÚS 25/1998 tomuto návrhu vyhověl. Z odůvodnění návrhu na zrušení ustanovení § 8 odst. 6 z. č. 87/1991 Sb. zjišťují, že soud argumentoval tím, že toto ustanovení již téměř 8 let brání určitému okruhu osob realizovat své právo na odčinění křivd, což je v rozporu s účelem tohoto zákona. Navíc tato určitá skupina oprávněných osob je se svými nároky odsunuta do časově neohraničené doby, navíc pak i způsobem dosti neurčitým, neboť není jisto kdy a zda bude vůbec předpokládán zákon přijat. Zákonodárce zcela jistě neměl v úmyslu tuto skupinu osob diskriminovat. Plénum Ústavního soudu především řešilo, zda vyčlenění určité skupiny oprávněných osob z nároku na vydání věci je odůvodněno tím, že dosavadní úprava ochrany kulturních památek je nedostatečná, což by odůvodňovalo omezení práva vlastnit majetek určité skupině osob. Konstatoval, že zákon č. 20/1987 Sb., i když byl vydán ve zcela jiných společenských a ekonomických podmínkách, stanoví vlastníkům kulturních památek, (tedy i národních) rozsáhlé povinnosti při péči o tento majetek a jsou zde stanoveny i rozsáhlá oprávnění orgánů památkové péče k vlastníkovi, který své povinnosti neplní. Navíc stát má i zajištěno předkupní právo na koupi kulturní památky. V odůvodnění nálezu je přímo stanoveno „I když je sporné, zda některá v tomto zákoně uvedená omezení jsou slučitelná se čl. 11 odst. 4 Listiny, není existující právní úprava natolik nepoužitelná, aby byla důvodem pro vytvoření zvláštní skupiny restituentů. Spíše lze říci, že práva státu omezující vlastníka jsou mnohdy na hranici ústavnosti.“ Konečné odůvodnění rozhodnutí Ústavního soudu zní „Ústavní soud nesdílí názor zákonodárce, že u správy národních kulturních památek je dán rozumný důvod pro jejich časové neurčité vyčlenění z normálního režimu, který bez přesvědčivých důvodů a argumentů určitou skupinu bývalých vlastníků, resp. jejich právních nástupců diskriminuje, aniž by zde převažoval zájem na ochranu veřejných hodnot.,,

Nakonec podobný závěr formuloval Ústavní soud ve svém rozhodnutí o zrušení § 11 odst. 5 z. č. 229/1991 Sb., kde zrušení tohoto ustanovení odůvodnil takto: Nelze považovat za svévoli zákonodárce, že na úseku správy a ochrany kulturních památek dosud nepřijal formálně nový zákon, je však svévolí a současně diskriminujícím postupem, když právě na tuto podmínku, navíc

vyjádřenou vágně a v rozporu s principy tvorby práva v právním státě, váže možnost uplatnění restitučního nároku,„³⁸

Zrušením těchto omezujících ustanovení byla otevřena cesta k restituci kulturních památek a tedy i sbírek muzejní povahy. Od doby tohoto rozhodnutí již uplynulo více než pět let a zákon č. 20/1986 Sb. ač byl 21 x novelizován, platí dodnes.

Určitým problémem v případech vydávání muzejních sbírek, byla přesná specifikace jejich součástí, neboť s ohledem na plynutí času právní nástupci původních majitelů neměli k dispozici přesné popisy věcí a jejich součástí. Tento problém vyřešil Nejvyšší soud ČR svým rozhodnutím ve věci 28 Cdo 1351/2001, kde judikoval, že výzva, kde požadované věci jsou označeny tak, že původně patřily určité rodině a nyní jsou umístěny na určitém místě je svým obsahem dostačující.³⁹ Tento názor u sbírek lze považovat za správný s ohledem na jejich určení jako hromadné věci.

6.2.3 Důsledky omezení vlastnického práva po vydání kulturních památek a sbírek muzejní povahy dle restitučních zákonů v praxi

Na základě těchto restitučních zákonů byly především vydávány předměty muzejního charakteru z majetku muzeí řízených státem, neboť do správy těchto muzeí šly především předměty z konfiskací či cennější věci. Část těchto předmětů, pokud se jednalo o důležité kulturní památky a muzejní sbírky, byla již v době vydání prohlášena za kulturní památku dle z. č. 20/1987 Sb., a pokud nebyly, mohla muzea řízená státem iniciovat jejich prohlášení za kulturní památku tak, jak o tom bylo pojednáno výše v čl. 4.3.1. Tímto způsobem bylo zabráněno osobám, které požádaly o restituci těchto předmětů z fiskálních důvodů, aby vydané kulturní památky a sbírky zmizely z území naší republiky.

U předmětů, které za kulturní památku prohlášeny nebyly, bylo třeba k jejich prodeji a i vystavení osvědčení, že nejsou kulturní památkou a i povolení k vývozu dle z. č. 71/1994 Sb.. Vydání věci ze svých sbírek se nevyhnuly ani

³⁸ Nález ÚS ČR, ze dne 17. 5. 2005, sp. zn. PL ÚS 71/04

³⁹ V rozhodnutí je pokazování např. na žádost o vydání obrazů, které původně patřily rodině M a které jsou nyní umístěny na zámku ve VL.

muzea zřízená jako příspěvkové organizace kraje, či organizační složky obce, neboť i do těchto muzeí byly předávány věci, u kterých bylo vysloveno propadnutí majetku při nezákonném opuštění republiky. Došlo sice k jejich vyřazení z muzejní sbírky, ale z nájemních smluv Jičínského muzea a galerie jsem zjistila, že pokud byly prohlášeny za kulturní památku cennější věci, byly opět vráceny do muzea, neboť povinnosti, které jsou jejich vlastníkům ukládány v rámci ochrany kulturních památek, jsou pro ně zatěžující. Někteří vlastníci i s ohledem na stále vzrůstající kriminalitu, raději své cenné památky umístili v muzeu, aby byly lépe chráněny.

7. Odpovědnost za porušení povinností při nabytí a správě sbírek muzejní povahy - sankce

7.1 Soukromoprávní Prevenční povinnost

Občanský zákoník 40/1964 Sb. stanovil ve svém § 415 OZ tzv. prevenční povinnost, kdy každý je povinen se chovat tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, přírodě a životním prostředí. Jde o závažnou právní povinnost každého dodržovat nejen povinnosti stanovené právními předpisy, ale i počínat si obezřetně.

Nový občanský zákoník zásadu neminem laedere přejal, vychází z pojetí, že kdo v soukromém styku koná, má konat tak, aby z toho nevznikla bezdůvodná újma jinému.

7.2 Obecná odpovědnost za kulturní památky, odpovědnost jejich vlastníků

Všechny subjekty práva, v rámci výše stanovené prevenční povinnosti, ať fyzické či právnické osoby, i když nejsou vlastníky kulturních památek a sbírek, jsou dle § 9 odst. 3 z. č. 20/1987 Sb. povinni si počínat tak, aby nezpůsobily nepříznivé změny stavu kulturních památek, tedy i muzejních sbírek a neohrožovaly jejich zachování. Toto ustanovení je prevenčním ustanovením ve speciálním zákoně.

Všechny zákony na ochranu kulturních památek, jakožto speciální zákony, stanoví sankce za porušení povinností při ochraně kulturních památek, které stíhají vždy vlastníka kulturní památky či sbírky muzejní povahy, a to i tehdy, když škodu způsobí třetí osoba svým škodu způsobujícím zásahem, např. při necitelné restauraci památky či vadné opravě.⁴⁰ Právní věta rozhodnutí stanovila, že tím, kdo provádí obnovu kulturní památky je nutno rozumět vlastníka věci, nikoliv právnickou osobu, která na základě soukromoprávního smluvního stavu provádí opravu.

7.3 Sankce za porušení povinností při ochraně sbírek muzejní povahy

Dle hodnoty škody, která porušením povinností při ochraně muzejních sbírek dle jednotlivých zákonů vznikne, můžeme mluvit o trestných činech (přechytech a zločinech) a přestupcích. Rozhodujícím faktorem je výše způsobené škody. V případě, že je způsoben škoda na vlastní věci přesahující 50 000,- Kč, může jít o trestný čin zneužívání vlastnictví, jednotlivé výše škody, jsou uváděny i u trestné krádeže, či zatajení věci.

U jednotlivých zákonů na ochranu kulturních památek či sbírek muzejní povahy uvedených výše, jsou za porušení povinností jejich vlastníků stanoveny různé pokuty, přičemž jejich výše by se také měla řídit rozsahem způsobené škody a významem veřejného zájmu, který byl porušen. Můžeme naopak vidět, že jednotlivé pokuty za nedovolenou činnost jsou v jednotlivých zákonech na ochranu kulturních památek České republiky vyšší, než sankce za porušení povinností při vývozu mimo rámec EU. Zákodárce zde vychází z toho, že porušení ustanovení o povolení k vývozu z ČR je sankcionováno vysokými pokutami a povolení k vývozu mimo země EU je již pouze dalším povolením mimo výše uvedená povolení, za jejichž porušení bude škůdce také sankcionován.⁴¹

⁴⁰ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 5. 1997, sp. zn. 5 A 63/1997- 20 – Sankční odpovědnost při provádění obnovy kulturní památky, In Aspi

⁴¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 5 A 63/1997

8. Ochrana sbírek muzejní povahy a kulturních statků na evropské a mezinárodní úrovni

Ve většině států, evropské společenství nevyjímaje, podléhá pohyb s kulturními statky určitým právním regulacím spočívajícím v omezení soukromoprávní dispozice s těmito předměty.

8.1 Ochrana sbírek muzejní povahy na evropské úrovni

Vývoz kulturních statků, mezi něž muzejní sbírky patří z Evropského společenství, je regulován evropskou směrnicí implementovanou do českého práva zákonem č. 214/2002 Sb.. Každý majitel, ať už se jedná o veřejnou sbírkotvornou instituci, právnickou osobu nebo soukromou osobu, která vyváží kulturní statky, splňující zákonem daná kritéria (u většiny kategorií kulturních statků se jedná o stáří přes 50 let, kdy hodnota je dána i podle druhu pro malbu 50 000,- EUR, pro kvaš 30 000,- EUR) mimo území Evropské unie, je povinen podat žádost na Ministerstvo kultury ČR o dočasný či trvalý vývoz na předepsaném formuláři. Pokud obdrží povolení, platí 12 měsíců od jeho vydání. Tento zákon upravuje i oprávnění celních úřadů předmět zajistit v případě podezření na vývoz bez povolení. Vývozce je povinen strpět úkony pro identifikaci věci. Jestliže by celní úřad zjistil, že Ministerstvo kultury ČR není oprávněno dát vývozní povolení, neprodleně by musel informovat písemně o zajištění předmětu orgán členského státu, který je příslušný k vydání povolení, aby v této věci rozhodl.

V rámci české legislativy jsou vývozy kulturních statků, jak již bylo výše pojednáno, dále upraveny z. č. 20/1987 Sb., 122/2000 Sb. (muzejní sbírky zapsané v CES), z. č. 71/1994 v platném znění (kulturní statky, které nejsou zapsány v CES, z. č. 499/20004 (archiválie), z. č. 257/2001 Sb. (knihovny). K veškerým vývozům je třeba mít povolení, v některých vývozech je třeba povolení kombinovat, např. je-li předmět vyvážen dle z. č. 71/01994 Sb. a je vyvážen mimo EU. Nejkomplikovanějším případem je, jestliže je vyvážen předmět muzejní sbírky zapsaný v CES, který je registrován jako kulturní památka a navíc je vyvážen mimo Evropské společenství. Pro tento předmět je zapotřebí tří odlišných vývozních povolení.

Dne 17. prosince 1998 byla ve Valletě na Maltě přijata Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy. Pro Českou republiku vstoupila v platnost dne 23. září 2000. Účelem této úmluvy byla ochrana evropského archeologického dědictví, za jehož součásti se považují veškeré pozůstatky a objekty a jakékoliv stopy po lidstvu z minulých období, které zahrnuje stavby, konstrukce, skupiny budov, zastavěná území, movité objekty, památky dalšího druhu a také jejich související prostředí nacházející se jak na souši, tak pod vodou.

Úmluva nařizuje nejen ochranu archeologických památek při archeologických výzkumech, ale i požadavek speciální oprávnění pro používání detektoru kovu. Ukládá státům úmluvy zajistit, aby muzea a podobné instituce nenabývaly součásti archeologického dědictví, u nichž je podezření, že pocházejí z nekontrolovaných nálezů nebo nepovolených vykopávek, nebo nezákonně získaných z povolených vykopávek. Lze pouze konstatovat, že ačkoliv česká republika k této úmluvě přistoupila, dosud její legislativa veškeré postuláty požadované úmluvou, nesplnila, jak vyplývá z výše uvedené problematiky v odst.

4. 3. 1

8.2 Ochrana sbírek muzejní povahy na mezinárodní úrovni

Na mezinárodní úrovni zajišťovala a zajišťuje ochranu kulturních statků UNESCO – Generální konference OSN pro výchovu, vědu a kulturu. Jedním z prvních dokumentů přijatých organizací UNESCO na úseku ochrany kulturních památek je Úmluva o ochraně kulturních statků v případě válečného konfliktu z roku 1954. Touto úmluvou se strany zavázaly, že v případě válečného konfliktu se zdrží krádeží, zabavování, vandalismu a ničení kulturních statků.

Následovala Úmluva o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků z roku 1970. Tato úmluva ukládala jednotlivým členským státům provést potřebné opatření zabraňující muzeím a obdobným institucím nacházejícím se na jejich území získávat kulturní statky pocházející z jiného členského státu, které byly nedovoleně vyvezeny. Po nabytí účinnosti úmluvy, zavazuje členské státy provést na základě žádosti členského státu kroky k nalezení a vrácení kulturního statku z jejich území, povinnost žádajícího státu zaplatit spravedlivou náhradu osobě, již byl kulturní statek odňat. Úmluva také stanoví, že vývoz kulturních statků, k němuž došlo pod nátlakem

nebo v důsledku okupace cizí země, je považován za nezákonný. Tato úmluva byla základním dokumentem, ze které vyšla i evropská legislativa a byla i základem Evropské směrnice, kterou implementoval zákon č. 101//2001 Sb. o navrácení nezákonně vyvezených kulturních statků. Dále byl při UNESCO ustanoven výbor pro ochranu kulturního a přírodního dědictví výjimečné světové hodnoty (World Heritage Committee, Výbor pro světové dědictví). Je tvořen 21 státy a tento výbor hodnotí, vybírá a zapisuje nejcennější památky a další kulturní statky navrhované signatářskými státy na seznam světového kulturního a přírodního bohatství. Cílem tohoto dokumentu je definovat movité předměty a jejich sbírky, které je třeba při vývozu za hranice země opatřit certifikátem proti nelegálnímu vývozu a zajistit jejich ochranu.

9. Nutnost nové úpravy právního rámce nakládání s kulturními památkami a sbírkami muzejní povahy

Při svém seznamování se s judikáty týkající se péče o kulturní památky, jejichž součástí muzejní sbírky většinou jsou, jsem narazila na právní rozbor a stanovisko soudu uveřejněné pod JUD 4863 CZ, kde soud judikoval, že ustanovení zákona ČNR, č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, pokud umožňují prohlášení věci za kulturní památku bez poskytnutí náhrady, jsou v rozporu s čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. Soud dále vyslovil svůj názor, že dotčená ustanovení zákona ČNR č. 20/1987 Sb. proto pozbyla účinnosti dle odst. 1 ústavního zákona č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod, a to dnem 31. 12. 1991.

I když toto stanovisko soudu bylo publikováno, z. č. 20/1987 Sb. na tento právní názor nereagoval, zůstalo pouze u možností žádat o příspěvek při různých situacích. Otázka náhrady za prohlášení věci za kulturní památku je řešena v zákoně O archivnictví a spisové službě z. č. 499/2004 Sb., kde byla upravena otázka prohlášení archiválie, archivní sbírky, archivního fondu nebo jejich ucelené části za archivní kulturní památku. V § 24 odst. 2 tohoto zákona bylo stanoveno, že vlastník archiválie, která nenáleží do péče veřejného archivu a nejedná-li se o archiválii ve vlastnictví České republiky, právnické osoby zřízené zákonem nebo územního samosprávného celku, má v souvislosti s prohlášením

dokumentu za archiválii nárok na poskytnutí paušálního státního příspěvku za prohlášení dokumentu za archiválii. Odst. 4 § 24 pak stanoví i nárok na náhradu nezbytných nákladů, které vlastníkovu vznikly při zákonem uložené péči o archiválie. O příspěvek i o náhradu nákladů však musí vlastník žádat prostřednictvím Národního archivu nebo státního oblastního archivu ve stanovených lhůtách, jinak jeho nárok zaniká. Zákon dále uplatňuje předkupní právo státu, stejně tak jako z. č. 20/1987 Sb., ale již odstraňuje nedostatky zákona o památkové péči v tom smyslu, že již upravuje, do kdy se musí kupní smlouva uzavřít a zaplatit cena. V § 28 odst. 4 zákona č. 499/2004 Sb. je stanoveno, že po nabídce odprodeje musí Národní archiv, Archiv bezpečnostních složek nebo oblastní archiv do 180 dní od doručení nabídky předložit vlastníku návrh kupní smlouvy, kde je stanovena kupní cena a lhůta pro zaplacení, která nesmí být delší než 30 dní ode dne uzavření smlouvy, pokud vlastník nenavrhne lhůtu delší. Pokud kupující návrh kupní smlouvy ve výše stanovené lhůtě nepředloží, právo České republiky na odkoupení archiválie zaniká.

Z výše uvedeného příkladu i z hodnocení jednotlivých zákonů v mé práci je zřejmé, že téměř veškeré zákony, které tvoří právní rámec péče o kulturní památky a sbírky muzejní povahy mají řadu nedostatků. Po nápravě volá nejen odborná památkářská obec, ale potřebu nové úpravy si žádá i požadavek zajistit účinnější ochranu vlastnictví jednotlivých vlastníků, neboť vlastnické právo patří společně se svobodou myšlení, svědomí a vyznání k tzv. praprávům a s jeho úpravou se setkáváme již v prvních historických ústavněprávních dokumentech⁴² a pokud dochází k omezení vlastnictví na základě veřejného zájmu, měl by mít vlastník právo na adekvátní náhradu tomuto omezení. Nakonec i ústavní soud, když se zabýval vlastnickým právem vlastníka ve vztahu k veřejné moci ve věcech kulturních památek, již judikoval, že práva státu, omezující vlastníka jsou mnohdy na hranici ústavnosti.⁴³ S ohledem na to, že z dosavadních právních norem nelze uzavřít, že stát není ochoten za nucené omezení vlastnického práva

⁴² Např. Magna charta Libertatum z r. 1215

⁴³ Viz již dříve zmiňované Pl ÚS 25/1998.

poskytnout náhradu a k tomu že i vlastník je vázán čl. 11 odst. 3 Listiny základních práv svobod, která stanoví, že vlastnictví zavazuje, a že ho nesmí být zneužito na újmu práv druhých nebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy a je zcela nepochybné, že ochrana kulturních památek a sbírek muzejní povahy je obecným zájmem, nelze současnou právní úpravu ve věci kulturních památek prohlásit za neústavní.

Po legislativní úpravě také volá postavení jednotlivých muzeí, neboť jejich postavení jako příspěvkových organizací, může vyvolávat řadu problémů, jak bylo pojednáno výše. Stejně tak by se zákonodárce měl zabývat legislativní úpravou činnosti detektorářů, jejich práv a povinností.

S ohledem na to, že by svoboda jedince a rovnost subjektů práva měla být uvažována na prvním místě, mělo by však soukromé právo mít přednost. Pokud speciální právní úprava soukromé právo modifikuje, měla by tato modifikace být precizní a co nejvíce chránit práva soukromoprávních subjektů. Mám za to, že tyto podmínky prozatím současnou právní úpravou režimu sbírek muzejní povahy a kulturních památek splněny nejsou.

10. Závěr

Muzeologie, věda, která se zabývá sbírkovým předmětem jako kulturní hodnotou, je vědním oborem poměrně mladým, jak vyplývá i z historického úvodu, kde je popsán proces vzniku jednotlivých sbírek přes jejich institucionální zajištění. Legislativní zajištění péče o kulturní dědictví toho kterého státu odráží vyspělost státu, jeho národní uvědomění a vědomí sounáležitosti s ostatními státy. Poznání historie naší země a jeho kulturního bohatství je zdrojem vzdělanosti našich občanů. Při úctě k právům jednotlivce je třeba hledat správné vyvážení, jak zajistit edukativní hodnotu kulturního bohatství, aby nedocházelo k nevyváženému zásahu do lidských práv. Z tohoto důvodu je úprava režimu nakládání se sbírkami muzejní povahy z hlediska právního, věcí velmi komplikovanou a složitou. Pokusem o vyvážení zájmu jednotlivce na ochraně jeho vlastnictví a zájmu státu na plnění kulturní a výchovné úlohy sbírek muzejní povahy, je jejich prohlášení za veřejný statek. Až v budoucnu prováděcí předpisy či judikatury upraví práva a povinnosti, které z tohoto práva na veřejné užívání sbírek muzejní povahy vyplynou.

Resume

In my thesis I have tried to describe the legal regime of museum collections as part of the cultural heritage of our republic, their treatment by private law and modifications of this legal framework by special administrative legislation i.e. the conflict of private and public law, the conflict of the right to protection of private ownership and the interest of the state on protection of the cultural wealth. The thesis presents individual court decisions that substantially influenced this area of law and the position of institutions taking care of our cultural heritage. The discussed topics also include the support of the state in dealing with the museum collections with the aim to achieve the best possible security on national, European and international levels and the issue of returning stolen or illegally confiscated collections. The problems and insufficiencies of the legal regulation of this area of law is provided in detail.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti*. Litomyšl: Paseka, 2001. Fénix. ISBN 80-7185-399-2.

Eva Jakubcová, Vlastivědné muzeum v Železnici, duben 2007- vydání Města Železnice k 70. tému výročí muzea

Museum Železnice, edice Českého ráje- ONV Jičín 1972

ŠVESTKA, J. - SPÁČIL, J. - ŠKÁROVÁ, M. - HULMÁK M. a kol. *Občanský zákoník, I. II: komentář, 2. vydání*. Praha: C.H.Beck, 2009, 2471 s, ISBN 9788074001086.

ELIÁŠ, Karel a kol., *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. 1. vydání. ČR/SR: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.

ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír (edd). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl II §285 - 530. Praha: V. Linhart, 1935-1937. (Reprint Praha: Codex Bohemia, 1998.)

Black, H. C.: *Blackův právní slovník*, 2 díl, Victoria Publishing, Praha, 1993

Klíma, K. a kol. : *Komentář k ústavě a listině*, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., Plzeň 2005

Zákony

Zákon č. 137/1946 Sb., o Národních kulturních komisích pro správu státního kulturního majetku

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách

Zákon č. 81/1958 Sb., o správě národního majetku

Zákon č. 54/1959 Sb., o muzeích a galeriích

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

Zákon č. 119/1988 Sb., o hospodaření s národním majetkem

Zákon č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí majetku ČR do vlastnictví obcí

Zákon č. 2 /1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty

Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů

Zákon č. 219/2000 Sb. o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích

Zákon č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem

Zákon č. 101/2001 Sb., o navrácení nezákonně vyvezených kulturních statků

Zákon č. 214/2002 Sb., o vývozu některých kulturních statků z celního území Evropských společenství

Zákon č. 337/2002 Sb., o prohlášení některých kulturních památek za národní památky

Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 303/2013 Sb., změna zákonů v souvislosti s přijetím rektifikace soukromého práva

Vyhlášky

Vyhláška MK ČR ze dne 10. července 2007, č. 187/2007 Sb., kterou se stanoví obsah a náležitosti plánu území s archeologickými nálezy

Vyhláška MK č. 275/2000 Sb., kterou se provádí zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů

Vyhláška osidlovacího úřadu a Fondu národní obnovy v Praze ze dne 15. 4. 1946, č. 1242/1946 Ú. 1. I, o zjištění nepřátelského majetku, který je v držení právnických osob

Metodické pokyny Ministerstva kultury ČR

Směrnice ministerstva kultury pro správu, evidenci a ochranu sbírek v muzeích a galeriích č. j. 12983/83-VI/3

Metodický pokyn MK ČR č. j. 53/2001 k zajišťování správy, evidence a ochrany sbírek muzejní povahy v muzeích a galeriích zřízených Českou republikou nebo územními samosprávnými celky

Metodický pokyn MK ČR č. j. MK-S 860/2013 k zapůjčování sbírkových předmětů a jejich souborů ze sbírek muzejní povahy k dočasnému vystavování

Metodické doporučení MK k vývozu sbírkových předmětů do zahraničí v režimu zákona č. 122/2000 Sb.

Metodický pokyn MK ČR č. j. MK-S 3128/2012 k vývozům kulturních statků ve vlastnictví České republiky do zahraničí v režimu zákona č.122/2000 Sb. a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. 3. 1999, sp. zn. PL ÚS 25/98- Restituce národních kulturních památek (57/1999 Sb.)

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. 6. 1997, sp. zn. PL ÚS 33/96

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 5. 2005, sp. zn. PL. ÚS 71/04

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 6. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2250/99

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 11. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1351/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 10. 2006, sp. zn. 29 Odo 905/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. 25 Cdo 3053/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 9. 2008, sp. zn. 21 Cdo 158/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 9. 2008, sp. zn. 33 Odo 1714/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 1. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3757/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 6. 2011, sp. zn. 30 Cdo 3978/2009

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 21. 6. 2007, sp. zn. 6 Ca 197/2005-36

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 9. 10. 2008, sp. zn. 9 As 95/2007 – 69

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 28. 4. 2002, sp. zn. 6 A 106/2002 - 81

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 5. 1997, sp. zn. 5 A 63/97 - 20

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 9. 1926, sp. zn. R II 240/26

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 12. 1920, sp. zn. Rv I 626/20

Další zdroje

Rozhodnutí Evropské komise K (2008)1624 v konečném znění- Věc: Státní podpora č. NN43/2007(ex N 31/2006- Česká republika o náhradě za ztráty a škody na předmětech poskytnutých pro významné veřejné výstavy

Nařízení rady (EHS) č. 3911/92 o vývozu kulturních statků ve znění nařízení Rady (ES) č. 2469/96 a nařízení Rady (ES) č. 974/2001

Státní kulturní politika 2009-2014, březen 2009, MK ČR, Maltézské nám. 1, 110 00 Praha 1

Profesní etický kodex muzeí ICOM ze dne 4. 11. 1986 ve znění z 6. 7. 2001
Stanovisko Ministerstva kultury odboru památkové péče č.j.9711/2007 ze dne 26.7.2007

Zápis z jednání Královéhradecké krajské sekce Asociace muzeí a galerií ze dne 21. 2. 2014

JUDr. Lukáš Potěšil, Právní rozhledy 2013, č. 13-14- Správní řád a nový občanský zákoník

Mezinárodní úmluvy

Úmluva o opatřeních k zákazu a omezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků ze dne 14. 11. 1970- vyhláška 15/1980 Sb.
Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy- 99/2000 Sb.m.s.

Internetové zdroje

<http://WWW.jewismuseum.cz/uczuczczrestit.htm>- stránky židovského muzea
<http://www.muzeumhry.cz/cs/o-nas/dokumenty>: Zřizovací listina Regionálního muzea v Jičíně
<http://www.valtice.cz/default.aspx?id=90>- Obraz Velká Vápenka a majetkoprávní nároky Lichtenštejnů vůči ČR